

Dei milde gåvene

Stadig nye forskingssenter får namn etter gåvmilde rikfolk.

Styrer pengemakta forskinga?

Side 14–19

Refrenget om 2016

Neste år skal dei få sjå.

Unio-leiar Anders Folkestad rettar blikket mot lønsoppgjret neste år.

Sjeldan har LO og NHO vore meir samstemte. Sjeldan har LO-leiar Gerd Kristiansen og NHO-leiar Kristin Skogen Lund vore så smilande og respektfulle i møte med kvarandre. Oljeprisen har falle. Arbeidsløysa er på veg opp. I år må ein ta omsyn til arbeidsplassane i konkurranseutsette næringer. I år vert oppgjeret svært moderat. Tone Rønoldtangen, leiar i LO stat, har allereie blikket retta mot hovudoppgjeret neste år, melder Frifagbevegelse.no.

Vi står framfor eit mellomoppgjer der partane berre skal forhandle om pengar. Nok eit dempende element på oppgjeret ligg i det store overhenget: Lønstillegg som alt er innførde, men seint på året i fjor, har sikra lønsvekst til i år, no som tillegga gjeld heile året. Men samtidig er ein stor del av speleromet brukt opp. I staten er overhenget på 2 prosent.

Kva kan Forskerforbundet og hovudorganisasjonen Unio nå fram med i eit slikt klima? Forskerforbundet har vedteke ein lønspolitisk strategi for perioden 2013 til 2016. Det eine hovudmålet er å tette avstanden til samanliknelege stillingar i offentleg sektor. Mest kjend og diskutert er lønsgapet frå universitets- og høgskulelektorane opp til lektorane i vidaregåande skule. For det andre arbeider forbundet for å minke avstanden til tilsvarende grupper i privat sektor. Frontfagsmodellen er eit viktig

«Kan hende 2015 er eit år med lite pengar til fordeling, men kampen om prinsippa tek ikkje pause.»

element i den norske lønsdanninga. Konkurranseutsett industri forhandlar fyrst og legg føringar for resten av lønsoppgjeret. For Unio, med ein høgt utdanna medlemsmasse med tyngepunkt i offentleg sektor, har det vore viktig at dei såkalla *industrifunksjonærane* skal inngå i reknestykket. Holden III, eit partssamansett utval som i 2013 gjekk gjennom prinsippa for lønsdanninga, presiserte at dette skal vere tilfelle. Dette instrumentet kan motverke at gapet aukar, men ikkje tette det. Unio-leiar Anders Folkestad minte nyleg om ein lønsskilnad på 150 000 mellom offentlege utdanningsgrupper og industrifunksjonærane.

Forskerforbundet knivar med politiet om å ha Unios største medlemsgruppe i statleg sektor. Alle forstår at interessene til dei to forbunda ikkje er heilt samanfallande. Og interesser skal brynast på endå eit nivå før ein møter arbeidsgjevarane. Unio plar forhandle saman med LO og YS. LO er altså meir smålåtne enn vanleg. Ordet nulloppgjør vert til og med brukt, med

eit unntak for dei lågtlønte og med prioritering av kvinner. Samanfallet med interessene til Forskerforbundet er ikkje perfekt her heller, men på eitt felt kan arbeidstakarorganisasjonane kanskje finne kvarandre: vektlegging av sentrale oppgjer.

Frå arbeidsgjevarhald og Akademikerne bles ein vind som seier: frå sentral til lokal lønsdanning. Vinden har fått godt tak, og eitt av dei største stridsspørsmåla i lønsforhandlingane i staten har vorte kor stor del av potten som skal gå til sentral og lokal fordeling. Sentrale justeringsforhandlingar som gav høve til å heve heile grupper, var ein gong eit flaggskip for Forskerforbundet, men har vorte heilt marginalisert som reiskap. Staten avviser det gong på gong.

Meir lokal lønsdanning vil gje lokale arbeidsgjevarar større makt, og større lønsdifferensiering. Ein nabovind, eller del av vinden, finst i Civita og Aftenposten. Fyrstnemnde representert ved økonomiprofessor Torkel Brekke, som i Dagens Næringsliv tok til orde for større lønsskilnader blant forskarar: «Når alle skal være så like som mulig, blir det vanskelig å lokke gode forskere fra utlandet.» Aftenposten slutta seg til på leiarplass: «At forskere som virkelig lykkes, lønnes og hjelpes betydelig mer enn sine kolleger, er nødvendig og til å leve med, selv i Norge.»

Medan eg skriv dette er lønsoppgjeret i privat sektor i gang, medan statleg sektor startar 20. april. Unios Anders Folkestad rettar òg blikket mot neste år: Vi innrettar oss mot hovudoppgjeret i 2016, og då vert det lønnskamp for konkurransekraft og kvalitet.

Kan hende 2015 er eit år med lite pengar til fordeling, men kampen om prinsippa tek ikkje pause.

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

14: Privat gavmildhet

Noen få gir store pengebeløp til forskning. Er det ønskelig at private skal finansiere mer av forskningen i Norge?

22: Marxisten og markedet

Han kjemper mot «BI-fiseringa av samfunnet» og tar til orde for «samfunnsvitenskapelig imperialismen». Møt samfunnsgeograf Karl Fredrik Tangen.

26: Lyd og lyd i 50 år

Læreplanen fra 1960 banet vei for blokkfløyten i skoleverket. Og den er fremdeles ikke død, sier forsker Rigmor Davidsen Titt.

4: Forlanger like arbeidsvilkår

Fusjoner kan endre ansattes forskningstid. Tillitsvalgt ved Høgskolen i Sør-Trøndelag vil kjempe mot A-lag og B-lag i institusjonene.

6: – Ingen skjevfordeling

Nye universiteter har pekt på skjev basisbevilgning. UiO-rektor Ole Petter Ottersen mener finansieringssystemet ikke er urettferdig.

7: Skjerper kravene

Regjeringen skjerper kravene til kvalitet og robusthet i fagmiljøene. I strukturmeldingen varsles fem store institusjonsfusjoner.

8: Forskere blir truet

Kjønnsforsker ble nektet å undervise fordi hun støtter homofile og lesbiske. Flere russiske forskere har fått friheten begrenset.

10: Endelig fast ansatt

Forsker Victoria Tevlina ved Universitetet i Tromsø har fått fast jobb etter mange års usikkerhet.

11: Må forstå næringslivet

– Universitetene må i større grad ta inn over seg hva slags næringsliv regionen har, sier forskningsleder Martin Gjelsvik ved IRIS.

FASTE SIDER

34: Bøker

36: Kronikk

38: Debatt

39: Gjesteskrivent

41: Informasjon fra
Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 4/2015 – 47. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: AKSEL KJÆR VIDNES, aksel.vidnes@forskerforum.no

JOURNALISTER: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no, JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

ELIN REKDAL MÜLLER, elin.rekdal.muller@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 900 43 282, E-post: annonser@forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsidefoto: Erik Norrud. Trykk: Kona Trykk.

ISSN 0800-1715. Opplag: 19150

FRYKTER A-LAG OG B-LAG

Hvor stor del av arbeidstiden skal gå til forskning? Dette blir kampsak når universiteter og høyskoler slås sammen.

– Etter en fusjon må alle i samme stillingsgruppe få like arbeidsvilkår, også når det gjelder tid til forskning. Ellers vil vi ende opp med A-lag og B-lag innen samme institusjon, sier Knut Ole Lysø, hovedtillitsvalgt ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST).

Han er urolig for de pågående fusjonsprosessene i universitets- og høyskolesektoren. I forbindelse med regjeringens arbeid med struktur i høyere utdanning (se faktaboks) vurderer en rekke institusjoner å slå seg sammen. En av utfordringene med fusjoner mellom ulike typer institusjoner er at de har forskjellig fordeling av forskningstid.

UHØRT MED ULIK FORSKNINGSTID

I forrige nummer av Forskerforum uttalte pro-

rektor ved NTNU Kari Melby at universitetene vil bevege seg i samme retning som høyskolene, med forskningstid fordelt etter resultater. NTNU, som har vedtatt å fusjonere med HiST og høyskolene i Ålesund og Gjøvik, har i etterkant av Forskerforums artikkel informert om at alle skal få beholde forskningstiden de har før fusjonen. Siden de fire institusjonene ikke har samme fordeling av forskningstid blant de ansatte, vil en fusjon innebære at kolleger med samme stillingstittel kan få ulike arbeidsvilkår.

– Professorer og dosenter ved HiST har noulunde de samme vilkårene som ved NTNU, altså 50 prosent forskning og 50 prosent undervisning. Men førsteamanuensiser og førstelektorer ved HiST har bare en liten grunnressurs og får FoU-tid etter søknad, sier Lysø.

For HiST og NTNU som begge ligger i Trondheim, ser Lysø for seg at det kan bli snakk om «en fisjon i fusjonen».

– Det vil si at de gamle fagmiljøene blir splittet opp og går inn i nye fakultet sammen med gamle NTNU. Det vil jo være uhørt om førsteamanuensiser på det samme instituttet skulle ha ulik forskningstid, sier Lysø.

– OFRER UNIVERSITETSTANKEN

Han får støtte fra hovedtillitsvalgt ved Universitetet i Oslo, Kristian Mollestad. Han mener at universiteter som ikke gir de vitenskapelig ansatte 50 prosent forskningstid, i praksis avviker seg selv som universitet. Dette skriver han også om i et debattinnlegg i dette nummeret av Forskerforum (side 38) sammen med to andre

FOTO: GEIR MOGEN/NTNU

■ Kan kolleger med samme tittel, ved samme avdeling, få ulik forskningstid etter en fusjon? Her fra Institutt for energi- og prosesssteknikk ved NTNU.

representanter for Forskerforbundet.

– Om vi gir fra oss ordningen med 50 prosent forskningstid, gir vi fra oss tanken om et universitet. Så alvorlig mener jeg det er, sier Mollestad.

Han viser spesielt til prinsippet om forskningsbasert undervisning – at grunnlaget for den norske universitetsmodellen er at de som underviser, også forsker innenfor sitt undervisningsområde.

Administrerende direktør i Forskningsrådet, Arvid Hallén, mener at dagens system ikke er bærekraftig:

– Universitetssektoren skal være en forskningstung sektor, men jeg tror at modellen hvor det er en gjennomført norm at alle i vitenskapelig stilling skal ha omtrent halvparten av stillingen til forskning, må justeres.

Han mener de forestående fusjonsprosene får klare konsekvenser for forskningstiden.

– Det ligger litt i sakens natur. Når en skal lage én institusjon av ulike institusjoner som har hatt ulike finansieringsvilkår og ulik fordeling av forskningstid, vil det måtte bli en sterkere differensiering av forskningstid.

BEHOLDT FORSKNINGSTID I TROMSØ

Fordelingen av forskningstid er ulik også innenfor den samme institusjonstypen. Ifølge en kartlegging Forskerforbundet gjorde i 2009, hadde seks universiteter ordninger med 50/50-fordeling: NTNU, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (da UMB) og universitetene i Bergen, Oslo, Stavanger og Tromsø. Universitetet i Agder og Universitetet i Nordland hadde større variasjoner. Ved høyskolene praktiseres tildelingen av forskningstid ulikt, men flertallet av de ansatte har ingen avtalefestet forskningstid. Særlige problemer kan oppstå når like utdanninger slås sammen innenfor en fusjonert institusjon, tror Knut Ole Lysø ved Høgskolen i Sør-Trøndelag.

– Vi vet jo ikke hvordan den nye strukturen blir, men skal vi fusjonere og få til mer samarbeid, er det sannsynlig at lærerutdanningene ved HiST og NTNU på sikt slår seg sammen rent fysisk. Vi ser for oss at også ingeniørutdanningen og sykepleierutdanningen kommer inn under fakulteter ved NTNU. Som fagforening vil vi så klart kreve like arbeidsvilkår, sier han.

Det har de ansatte også krevd ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT). I 2009 ble Høgskolen i Tromsø slått sammen med UiT, og i 2013 kom en ny fusjon mellom UiT og Høgskolen i Finnmark.

– Vi kan ikke ha to ulike retningslinjer for forskningstid innen samme institusjon. De som kom fra Høgskolen i Finnmark, har samme tid til forskning som ansatte ved gamle UiT, sier Ellen Karoline Dahl, hovedtillitsvalgt i Forskerforbundet ved UiT.

– Vi hadde noen runder på dette i 2013-fusjonen, og de samme reglene må også gjelde for nye fusjoner som nå kommer.

FOTO: FORSKNINGSRÅDET

■ – En mest mulig lik fordeling av forskningstid er uhensiktsmessig, sier Arvid Hallén.

– ØDELEGGENDE

Hun mener tid til forskning er avgjørende for å heve kvaliteten i en sammenslått institusjon.

– Forskerforbundet mener det er en forutsetning at forskningstiden ikke skal røkkes ved, og at førsteamanuensiser som kommer fra høyskolene og som ikke har 50 prosent forskningstid, vil gå opp.

– Men det hadde professorer og førstamanuensiser ved Høgskolen i Finnmark fra før. Førstelektorene i Finnmark har derimot fått mindre forskningstid etter fusjonen med UiT?

– Vi har dessverre ikke klart å løfte førstelektorene, som ved UiT har 30 prosent tid til forskning. Men alle har fått rett til å søke om forskningstermin basert på publikasjonspoeng, og det har ikke ansatte fra høyskolen hatt tidligere, sier Dahl.

Kristian Mollestad ved Universitetet i Oslo advarer mot at økonomi skal overstyre viktige prinsipper.

– Det handler ene og alene om økonomi. At universitetene og Forskningsrådet går med på at 50 prosent forskningstid er en tapt sak fordi økonomien tilsier det, mener jeg er ødeleggende for hele ideen om et universitet.

– Er det ikke et gyldig argument at man prøver å få best mulig forskning og undervisning for pengene?

– Ikke ved å fjerne hele ordningen. Man må sette seg ned og se på hva man ønsker. Hvis man vil øke kvaliteten på forskning og utdanning, gjør man ikke det ved å minske forskningstiden. Da må man heller se på hvordan det er mulig å få høyskolene som nå går inn i et universitet, opp på samme nivå.

FOTO: PRIVAT

■ – Det vil være uhørt om førsteamanuensiser på samme institutt skulle ha ulik forskningstid, sier Knut Ole Lysø.

– IKKE ET RETTIGHETSSPØRSMÅL

– Jeg forstår Mollestads innvending nettopp fordi det har vært oppfattet som et rettighets-spørsmål mer enn et strategisk spørsmål og et spørsmål om ressursfordeling, svarer Arvid Hallén.

– Men jeg tror ikke dette bør forstås som et rettighetsspørsmål. Det er ikke noe prinsipielt galt med en mest mulig lik fordeling, men jeg tror det i praksis er uhensiktsmessig. Man har ulike forutsetninger for forskning.

Der møter Hallén motstand fra Lysø ved HiST. Han mener det er uakseptabelt om kolleger innen samme institusjon skal få ulike rettigheter. Det vil føre til at de ansatte deles inn i to nivåer av forskere, utelukkende basert på hvor de opprinnelig var ansatt, advarer han.

– Det ville være håpløst å gå inn i en fusjon der kvalitetsstempelen bare skal gjelde ansatte fra «gamle» NTNU, sier Lysø.

♦ AV JOHANNE LANDSVERK
OG AKSEL KJÆR VIDNES

Strukturmeldingen

- Stortingsmeldingen «Konsentrasjon for kvalitet. Strukturreform i universitets- og høyskolesektoren» ble lagt frem 27. mars.
- Meldingen presenterer regjeringens forslag til endret institusjonsstruktur og kvalitetskrav til utdanningene. Se mer på s. 7.

– RETTFERDIG BASISBEVILGNING

UiO-rector Ole Petter Ottersen avviser at de gamle universitetene er urettmessig godt finansierte.

– Det er ganske lett å dokumentere hvordan basisbevilgningen er knyttet opp til oppgavene universitetene og høyskolene har.

Det sier rektor Ole Petter Ottersen ved Universitetet i Oslo (UiO). I en kronikk i dette nummeret av Forskerforum (side 36) går han i rette med flere institusjoner som har ment at basisbevilgningen til universitetene og høyskolene (UH) er en «svart boks» – hvor ingen har innsikt i kriteriene for de ulike institusjonenes finansiering.

– Spesifikt er vi opptatt av at denne såkalte «svarte boksen» ikke er så ugjennomtrengelig likevel. Vi mener at det ikke er noen stor urettferdighet i finansieringssystemet.

«OVERLATT TIL FANTASIEN»

Diskusjonen tok for alvor til da et regjeringsutnevnt ekspertutvalg presenterte sine konklusjoner for hvordan finansieringen av UH-sektoren skal se ut i fremtiden. Finansieringsutvalget konkluderte med at det beste var å beholde basisbevilgningen omtrent som den var, mens justeringene heller skulle gjøres innenfor den delen av finansieringen som er resultatbasert. Det fikk flere universiteter og høyskoler til å reagere.

– Siden det ikke er transparent, blir det masse spørsmål, og mange mener å kunne dokumentere en skjevfordeling. Nå vil den uroen fortsette, sa rektor ved Universitetet i Agder Torunn Lauvdal til Forskerforum da rapporten ble presentert.

I en kronikk i Dagens Næringsliv antydet direktøren ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) at budsjettene til institusjonene er nærmest ubegrunnede: «Vi [står] fortsatt igjen med en stor pott hvor begrunnelsen for differansen i bevilgninger er overlatt til fantasien», skrev Ann Elisabeth Wedø.

Ottersen viser på sin side til utregninger UiO har gjort basert på tall fra Kunnskapsdepartementet (KD), som konkluderer med at 12,6 prosent av budsjettene ikke er knyttet til særskilte oppdrag. Han presiserer også at UiO ikke kommer særlig godt ut av den beregningen.

– Så hvis man skulle finne på å dekomponere basisbevilgningen, vil ikke vi komme dårlig ut, men det vil være en veldig kostbar og langdryg affære, sier han.

KREVER OBJEKTIVE KRITEIRER

Det er en total avsporing mener høyskole-direktør Wedø.

– Det må være en åpenhet for hvilke kriterier som ligger til grunn. Med en sånn modell vil Stortinget og regjeringen ha en mulighet til å skalere opp og ned bevilgningene avhengig

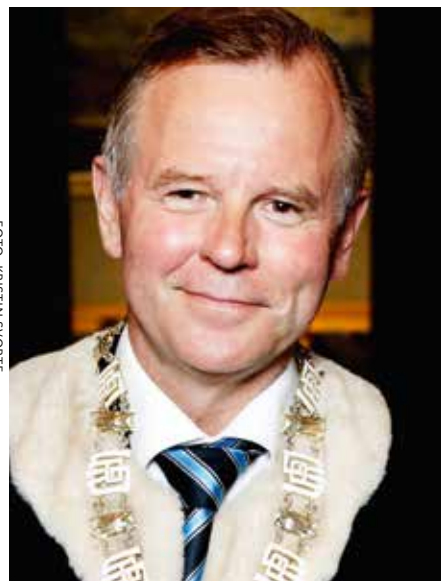

FOTO: KRISTIN SVORTE

■ – Å endre basisbevilgningen vil være en veldig kostbar og langdryg affære, sier Ole Petter Ottersen.

av hvilke krav man stiller til en institusjon. Det er ikke mulig i dag, siden basisbevilgningen er en «svart boks». Det er ikke mulig å regne seg frem til hva den består av.

– Nå mener Ole Petter Ottersen at det er mulig, og at den «svarte boksen» er gjennom-siktig?

– Men det er ikke poenget vårt. Poenget er hvilken bevilgning som gis for å gjennomføre samfunnsoppdraget til hver enkelt institusjon. Det må være objektive og klare kriterier som ligger til grunn for de beregningene. Det er det ikke i dag.

GIR DEPARTEMENTET MER MAK

Statssekretær Bjørn Haugstad i KD forteller til Forskerforum at regjeringen ikke ønsker å dekomponere basisbevilgningen på nåværende tidspunkt. I Stortingsmeldingen «Konsentrasjon for kvalitet. Strukturereform i universitets- og høyskolesektoren», som ble lagt frem fredag 27. mars, er basisbevilgningen beholdt som den er i dag.

– Det er vanskelig å se for seg at å dekom-

FOTO: SONJA BALC/HIOA

■ – Omfordelinger mellom institusjoner er av underordnet betydning, sier Anne Elisabeth Wedø.

ponere basisbevilgningen ikke skal medføre at departementet og Stortinget legger sterkere føringer. Det vil ta bort mye av institusjonsstyrenes strategiske handlingsrom. Det er også en svært kostnadskreven øvelse som vi mener er høyst usikkert om vil føre frem, sier Haugstad.

Ifølge Ann Elisabeth Wedø er HiOA mer opptatt av prinsipper enn av pragmatiske løsninger.

– Vårt poeng er at det må være en klar sammenheng mellom midlene og samfunnsoppdraget. Derfor mener vi at en transparent basisbevilgning med objektive kriterier bør ligge til grunn. Så kan det hende at det vil skje omfordelinger mellom institusjoner. Det har ikke vi regnet på, og det er av underordnet betydning.

Til det svarer Haugstad at regjeringen vil gå inn for en løsning som balanserer hensynene.

– Vi vil ikke bare finne en løsning som oppfattes som rettferdig og rimelig nå, men vi må ha et blikk for hvordan det vil påvirke forholdet mellom institusjonene over tid. Det må bli et forhold mellom prinsipper og pragmatisme.

♦ AV AKSEL KJÆR VIDNES

– Det må være en klar sammenheng mellom midlene og samfunnsoppdraget

ANNE ELISABETH WEDØ

STRENGERE, HARDERE, BEDRE

Regjeringen vil innføre tøffere krav i alle ledd av universitets- og høyskolesystemet.

Store endringer er på vei for landets universiteter og høyskoler. Fredag 27. mars la regjeringen frem stortingsmeldingen «Konsentrasjon for kvalitet. Strukturreform i universitets- og høyskolesektoren». I meldingen konkretiserer regjeringen flere av de varslede fusjonene i sektoren. Også endringer i finansieringen av universiteter og høyskoler blir foreslått. Noen av de mest sentrale forslagene er:

- tydelige kriterier for institusjoners kvalitet og robusthet
- skjerpede krav for opprettelse av mastergrader og doktorgrader
- skjerpede krav for opprykk til vitenskapelig høyskole og universitet
- hovedregelen for ledelse skal være ansatt rektor i stedet for valgt
- beholde dagens basisbevilgning, men øke resultatbasert finansiering over tid

INSTITUSJONER I GRENSELAND

Regjeringen varsler fem store institusjonssammenslåinger (se faktaboks) allerede fra 1. januar 2016 hvis tidsplanen holder. Institusjonene som ikke inngår i en fusjon, vil bli vurdert etter konkrete kvalitetskriterier.

– Det er kjente kriterier som vil være relevante for å vurdere om institusjonene som nå ikke er med i en fusjonsprosess kan bli stående alene, forteller statssekretær Bjørn Haugstad i Kunnskapsdepartementet.

Kriteriene er andel og antall årsverk i førstestillinger, studentrekruttering, studentenes gjennomføring og tidsbruk, publiseringspoeng, eksterne forskningsinntekter og størrelse på doktorgradsutdanningene.

– Det er nok av eksempler på at den vurderingen vil være triviell – det er ingen tvil om at Universitetet i Oslo kan stå på egne ben – men det vil også være institusjoner som kan være mer i grenseland, sier Haugstad.

I tillegg foreslås det å gjennomføre en vurdering av porteføljene av mastergrader og doktorgrader, etter strengere krav enn i dag. Kravene skal utarbeides i samråd med Nokut og Forskningsrådet, og skal ikke bare stilles til nyopprettede studier.

– STUDIER VIL BLI AVVIKLET

– Vi har sett en betydelig fremvekst av nye, ganske smale mastergrads- og doktorgradstilbud, som kan synes å være forankret i for svake fagmiljøer. Vi ønsker at programmene skal ha større bredde og forankres bedre i fagmiljøene enn i dag, sier Haugstad.

I en overgangsperiode får institusjonene mulighet til å gjennomgå porteføljene sine og vurdere om de tilfredsstiller de nye kravene. De som ikke gjør det, må enten styrke fagmiljøene

eller rydde i porteføljene.

– Vi regner med at noen av dagens tilbud på master- og doktorgradsnivå vil bli avviklet og andre vil bli styrket som resultat av denne gjennomgangen, sier Haugstad.

Foruten å skjerpe kravene til opprettelse av studier, blir det også vanskeligere for en høyskole å søke akkreditering som vitenskapelig høyskole eller universitet. Institusjonene må vise til et større antall doktorgradskandidater på hvert program over tid enn tidligere.

CAMPUS PÅ HVERT NES

– Mange av forslagene fremstår som tiltak på et veldig høyt strukturelt nivå, som skal gi effekter på et mye lavere nivå. Hvordan skal dere få til det?

– Når vi setter strengere krav til fagmiljøene for opprettelse av nye master- og forskerutdanninger, vil det bidra til at nye og eksisterende mastergrader er forankret i sterkere fagmiljøer. Så kan man undres hvorfor man skal slå sammen to institusjoner når det er fagmiljøene som er problemet. Vi har insistert på at dette er en sammenslåing av institusjoner, ikke studiesteder. Da vil det være naturlig for institusjonsstyrene å gå igjennom fagporteføljene og vurdere hvilke studier som tilbys ved hvert studiested. Når to slår seg sammen, vil det være rom for økt spesialisering på hver campus.

FOTO: ERIK NORRUD

■ Kvalitetskriteriene for høyere utdanning skal skjerpes, ifølge stortingsmeldingen «Konsentrasjon for kvalitet».

– Noen av dagens tilbud på master- og doktorgradsnivå vil bli avviklet.

BJØRN HAUGSTAD

– I stedet for en høyskole på hvert nes, får vi en campus på hvert nes. Er det egentlig en løsning?

– Et studiested på hvert nes er ikke målet med disse grepene. Men vi har en iboende strukturell spenning i dette landet fordi vi på den ene siden må konsentrere ressurser for å heve kvaliteten, og på den annen side er en liten befolkning som har spredd oss utover et ganske stort land. Dette er et dilemma som ikke kan løses, men som må håndteres. Og det må håndteres bedre enn i dag. Denne meldingen er grepet.

♦ AV AKSEL KJÆR VIDNES

Dette er et utdrag av et lengre intervju med Bjørn Haugstad. Resten kan du lese på Forskerforum.no, hvor du også vil finne oppdaterte artikler med reaksjoner på forslagene i stortingsmeldingen.

Fusjoner

Regjeringen foreslår at følgende institusjoner slås sammen fra 1. januar 2016:

- Høgskolen i Buskerud og Vestfold og Høgskolen i Telemark
- Høgskolen Stord/Haugesund og Universitetet i Stavanger
- NTNU, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Høgskolen i Ålesund og Høgskolen i Gjøvik
- Høgskolen i Harstad, Høgskolen i Narvik og Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet
- Høgskolen i Nesna og Universitetet i Nordland, og tentativt Høgskolen i Nord-Trøndelag

I tillegg utreder regjeringen sammenslåinger av:

- Kunst- og designhøgskolen i Bergen og Universitetet i Bergen
- Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Kunsthøgskolen i Oslo og Norges musikkhøgskole
- Diakonhjemmet høgskole, Misjonshøgskolen, Haraldsplass diakonale høgskole og Høgskolen Betanien

KJØNNSFORSKERE TRUES

Universitetslærer Anna Gizullina i Jekaterinburg kjemper for andres rett til å være seg selv. Derfor ble hun nektet å undervise i kjønnsteori etter det hun beskriver som en heksejakt.

– Fram til november 2014 hadde jeg ingen problemer, forteller Anna Gizullina i en mail.

Nå har hun det. I de siste tre årene har hun vært aktiv på fritiden i en psykologisk støttegruppe for ungdommer som identifiserer seg som lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner (LHBT). I november engasjerte hun seg også i en lignende gruppe, Deti-404, på russisk Facebook.

– Fra den dagen av startet det, skriver Gizullina.

Ytterligere fire russiske forskere som Forsterforum kjenner til, har fått friheten sin begrenset av lignende grunner. Tre av dem vil at hverken navn eller arbeidsplass nevnes i denne artikkelen, da de er redde for represalier. To har allerede forlatt landet.

GIKK TIL MOTOFFENSIV

Gizullina har imidlertid gått til motoffensiv. Hun er utdannet i både biologi og psykologi, og er lektor ved psykologisk institutt på Ural Federal University i Jekaterinburg, der hun har jobbet i 25 år. Hun forsker på psykofysiologiske kjønnsfunksjoner og problemer knyttet til dannelsen av kjønnsidentitet. Hun er også veileder for forskning om homoseksualitet, homofobi og transseksualitet.

Etter at hun startet opp Facebook-gruppen til støtte for LHBT-ungdommer, innledet en kvinne ved den russiske presidentens ombudsmannskontor for barns rettigheter en kampanje mot henne. Med bakgrunn i den russiske loven fra 2013 som forbyr propaganda for homoseksuelle relasjoner overfor unge under 18 år, kom kvinnen med angrep på internett. Hun sendte brev til påtalemyndighetene, universitetsledelsen, parlamentet og undervisningsdepartementet.

Universitetsledelsen var lydhøre for kritikken.

– I over en måned ble jeg forbudt å jobbe med studenter i forbindelse med kjønnsspørsmål. Universitet krevde også at jeg avsluttet alt samarbeid med det russiske LHBT-nettverket.

STØTTE FRA 180 KOLLEGER

Først etter at 180 psykologkolleger fra forskjellige russiske universiteter skrev et åpent brev for å støtte henne, hevet universitetet forbudet.

Selv om utestengningen av Anna Gizullina er opphevet, sier hun at universitetsledelsen nå er fiendtlig innstilt.

– De er redde for sine egne stillinger.

Det finnes ingen formelle grunner til disiplinærtiltak. Gizullina har heller ikke fått snakke med universitetets øverste ledelse, bare instituttlederen.

– Han sa at han støttet forskningen min,

men at jeg ikke får delta i aktivisme. Jeg spurte hvor i instruksjonene det står at en universitets-

lektor ikke har lov til å delta i sosiale aktiviteter i forbindelse med LHBT-spørsmål, men fikk

■ En kamp for å få være seg selv, står det på Anna Gizullinas skilt.
I november ble det alvor da hun fikk forbud mot å undervise.

FOTO: JOHN LEHMANN/THE GLOBE AND MAIL

ingen svar. Ledelsen gjorde det likevel helt klart at dette ikke er ønskelig om jeg vil fortsette å jobbe ved universitetet, forteller Gizullina.

LETT Å SPARKE BRYSSOMME

Situasjonen blir vanskeligere av at kontrakten hennes snart skal fornyes. Det er en god anledning til å kvitte seg med ubehagelige akademikere, mener Dmitrij Vorontsov, professor i sosialpsykologi ved Southern Federal University i Rostov-na-Donu og nestor innen russisk forskning på homofili.

Han frykter at Gizullina vil tvinges bort av diffuse grunner, for eksempel påstått ineffektivitet.

– Forskere og universitetslærere er så lette å angripe i dag. Det kreves en rekke nye formelle kriterier for å beholde stillingen sin, og disse er det knapt mulig å oppfylle. Alt er avhengig av fakultetsledelsens velvilje, sier Vorontsov.

Selv har han all støtte han trenger. Helt siden han kom med avhandlingen sin i 1999, har han vært ansett som en autoritet, med banebrytende forskning innen et nytt og spennende område.

Hvis han hadde vært ung og manglet denne støtten, hadde saken derimot vært en helt annen.

– Holdningene har endret seg kraftig i de siste to årene. Færre studenter velger emnet. De som gjør det, får kritiske kommentarer fra andre lærere.

Vorontsovs stilling styrkes av at han ikke deltar i privat aktivisme. I regionen finnes det ikke en eneste organisasjon for homofile.

– Ingen av LHBT-studentene eller de ansatte som jeg kjenner personlig, har våget å stå fram, særlig ikke de som har høye stillinger. Selv er jeg ikke redd for å fortsette med forskningen min, og jeg bryr meg ikke om hva folk sier bak ryggen min. Men å bli LHBT-aktivist? Nei, jeg beklager, men ikke engang jeg, sier Vorontsov.

❖ AV BÖRGE NILSSON/TEXTRA
Oversatt av Inger Sverreson Holmes

Represalier i Russland

- Forskerforum har i en serie artikler skrevet om oppsigelsen av homofile forskere ved universitetet Northern (Arctic) Federal University (Narfu) i Arkhangelsk.
- Tre universitetslærere ved Narfu fortalte i Forskerforum 1/15 om oppsigelser og represalier.
- Årsaken skal være at de er aktivister i den lokale LHBT-organisasjonen Rakurs.
- I et offisielt brev til Forskerforum bekrefter første-viserektor Leonid N. Shestakov disiplinærtiltakene, men skriver at det «ikke har noe med de ansattes sosiale aktiviteter å gjøre», men at de ansatte har hatt ulovlig fravær fra jobben.

I SIKKERHETSPOLITIETS SØKELYS

Russisk sikkerhetspoliti tok initiativet til å sparke homoaktivisten Oleg Kljuenkov, bekrefter instituttleder ved Narfu.

«Russland er omgitt av fiender, en av dem er Amerika. Oleg Kljuenkov reiste til USA, og der begynte han å lage bråk.»

Dette skal Aleksandr Toptsjij, personal- og sikkerhetssjef ved Nordic (Arctic) Federal University (Narfu) ha svart da Tatiana Vinnitsjenko spurte om på hvilket grunnlag universitetslærere forbyes å være LHBT-aktivister.

LYDOPPTAK

Tatiana Vinnitsjenko og Oleg Kljuenkov er to av tre universitetsansatte ved Narfu som på ulikt vis er rammet av represalier fra arbeidsgiver (se faktaboks).

Første-viserektor Leonid N. Shestakov har tidligere uttalt at represaliene er en følge av at de har brutt arbeidslovgivningen. Kljuenkov og den tredje forfulgte homoaktivisten Olga Pospelova straffes for ulovlig fravær fra jobben i forbindelse med utenlandsreiser.

Men selv hevder Kljuenkov og Vinnitsjenko at det finnes lydopptak fra to samtaler med overordnede ved universitetet. Den første er altså med personal- og sikkerhetssjef Toptsjij, hvor det fremgår at årsaken til oppsigelsen av Kljuenkov er at han har reist til USA for å diskutere de homoseksuelles situasjon i Russland med amerikanske frivillige organisasjoner og kongressrepresentanter. I samtalen stilles universitetslæreren Tatiana Vinnitsjenko samtidig overfor et ultimatum: Enten slutter hun ved universitetet, eller så slutter hun som aktivist i Rakurs, der hun er leder.

SJEKKET GRENSEKRYSSINGER

Den andre samtalen var angivelig mellom Oleg Kljuenkov og hans overordnede, Natalia Kukarenko. Der sier Kukarenko at årsaken til oppsigelsen var at russisk sikkerhetspoliti, FSB, interesserte seg for USA-reisen hans.

Forskerforum har ikke hatt tilgang til lydopptakene. På telefon fra Arkhangelsk bekrefter imidlertid Kukarenko overfor oss at FSB tok initiativet til personalsaken mot Kljuenkov og oppfordret universitetet om å spørre hvor han hadde befunnet seg på visse datoer.

– Vi spurte oss fore, og personale fra tollene tok kontakt og informerte oss om på hvilke tidspunkter han hadde krysset grensen.

Natalia Kukarenko har jobbet i to år ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT) og ble for et par måneder siden utnevnt til leder for Institute of Humanities, Social and Political Science ved Narfu, der Kljuenkov arbeidet.

Oleg Kljuenkov og Tatiana Vinnitsjenko sier de har lydopptak som bekrefter represaliene mot dem.

GLAD FOR NORSK STØTTE

Oleg Kljuenkov er glad for at Norge setter søkelys på situasjonen deres. Erna Solberg har tatt opp spørsmålet i Stortinget, og Anne Husebekk, rektor ved UiT, har spurt ledelsen ved Narfu om represaliene mot de tre ansatte. Husebekk fikk forsikringer om at ingen var diskriminert på grunn av seksuell legning. Det påstår heller ikke Oleg Kljuenkov. Han hevder at grunnen er LHBT-aktivisme på fritiden, i organisasjonen Rakurs.

Men dialogen er verdifull, sier han.

– Den norske regjeringen må hver gang spørre sine russiske samarbeidspartnere om brudd på menneskerettighetene.

Også utenfor arbeidsplassen har livet blitt vanskeligere for aktivistene i Rakurs.

– Antallet medlemmer er halvert. Tryknet fra medier og myndigheter det siste året har skremt folk, sier Rakurs' leder, Tatiana Vinnitsjenko.

I fjor ble organisasjonen klassifisert som «utenlandsk agent», en frivillig organisasjon som forsøker å påvirke russisk politikk med økonomisk støtte fra utlandet.

Nordisk ministerråd er en av Rakurs sponsorer, og har nå frosset all virksomhet i Russland på et minimum etter at rådets eget informasjonssekretariat i St. Petersburg også ble klassifisert som utenlandsk agent.

❖ AV BÖRGE NILSSON/TEXTRA
Oversatt av Inger Sverreson Holmes

ENDELIG FAST JOBB

Etter årevis som midlertidig ansatt fikk Victoria Tevlina fast jobb ved Universitetet i Tromsø.

– Dette tilbudet kom som en stor og positiv overraskelse for meg. Påkjennningene jeg har vært utsatt for gjennom flere år på grunn av denne saken, prøver jeg nå å legge bak meg, sier Victoria Tevlina.

Hun arbeider ved Barentsinstituttet, som ble en del av Universitetet i Tromsø (UiT) i 2010. I 2012 fikk den russiske forskeren beskjed om at kontrakten hennes utløp samme år, og at hun ikke ville få fast stilling. Problemet for UiT var bare at Tevlina hadde opparbeidet seg sterkt stillingsvern etter å ha vært midlertidig ansatt i over fire år. UiT var derfor forpliktet til å forsøke å finne annet passende arbeid. Siden Forskerforum omtalte saken sist, har det gått tre år, med nye skuffelser og nye trusler om å miste jobben – senest sommeren 2014. Men så ombestemte universitetet seg.

– IKKE GOD PERSONALPOLITIKK

– I november 2014 kom brevet der jeg ble tilbudt en fast stilling som førsteamanuensis, forteller Tevlina.

Universitetet får kraftig kritikk for hvordan

FOTO: PRIVAT

■ – Jeg er svært takknemlig for støtten jeg har fått, sier Victoria Tevlina, som endelig kan kalle seg førsteamanuensis.

de har valgt å håndtere saken gjennom flere år. Hovedtillitsvalgt Ellen Karoline Dahl i Forskerforbundet ved UiT mener universitetet kunne kommet til samme løsning langt tidligere.

– Hun måtte ikke ha gått igjennom alle disse årene med usikkerhet og mange møter hvor hun fikk vite at hun ikke hadde relevant forskningskompetanse og forskningsprofil selv

om hun var kvalifisert. Det er ikke god personalpolitikk, sier Dahl.

NYTTIG KOMPETANSE LIKEVEL

Personal- og organisasjonsdirektør ved UiT Odd Arne Paulsen sier at både Tevlinas faglige utvikling i perioden og endringer i universitetets faglige profil har vært avgjørende for at universitetet har ombestemt seg:

– Verken UiT eller Tevlina har stått stille de siste årene. Hun har forsket og publisert en god del, og videreført og styrket kontaktene og nettverket ved institusjoner i Nordvest-Russland. UiT har også hatt en utvikling ved at vi har en større satsing mot nordområdene og styrking av fagmiljøene i Finnmark.

Tevlina er fornøyd med resultatet som innebærer at hun og sønnen kan bli i Norge.

– Jeg er svært takknemlig for den trofaste støtten jeg fikk fra Forskerforbundet, som reagerte kraftig på at UiT forsøkte å si opp en vitenskapelig ansatt etter åtte år, sier hun.

✦ AV AKSEL KJÆR VIDNES

LIKESTILLING

– KJØNNNSBALANSE ER MULIG

Universitetet med høyest andel kvinner blant professorene ligger hestehoder foran nabouniversitetet, som er klassens versting.

Selv om det aldri før har vært så høy andel kvinner i professorstilling i Norge som i 2014, er det langt igjen til kjønnsbalanse i de akademiske toppstillingene. Ifølge ferske tall fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) er 26,1 prosent av professorene kvinner, en økning på 0,9 prosentpoeng fra 2013.

VELLYKKET SATSING

Samtidig er det store forskjeller mellom institusjonene. Blant universitetene, hvor nesten 80 prosent av landets 3500 professorer er ansatt, varierer kvinneandelen fra 15 til over 30 prosent. På topp troner Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT). Ved Universitetet i Nordland er kvinneandelen kun 15,1 prosent – og den har til og med sunket de siste årene.

UiT-professor og tidligere prorektor Curt Rice er leder av Komité for kjønnsbalanse og mangold i forskning (Kif). Han mener det ikke er tilfeldig at UiT har høyest andel kvinner blant professorene.

– UiT har hatt en tung satsing på å øke an-

FOTO: UTE VOGEL

■ – Jeg registrerer ikke annet enn genuint engasjement for økt kvinneandel i sektoren, sier Curt Rice.

delen kvinnelige professorer med flere målrettede prosjekter og tiltak, og det har gitt uttelling. Overskriften her er at det er mulig å få til endringer. UiT har i dag over 30 prosent, men det er ikke lenge siden vi var verst i klassen med under ti prosent. Det er mulig å satse og lykkes med det, sier Curt Rice.

Han viser særlig til «opptrykksprosjektet» som løp fra 2010 til 2013, hvor universitetet

jobbet for at kvinner i førsteamanuensisstillinger og førstelektorstillinger skulle kvalifisere seg til opprykk.

BODØ SER TIL TROMSØ

Ved Universitetet i Nordland ser rektor Pål Pedersen nettopp til Tromsø for inspirasjon. Med kun 15 prosent kvinner blant professorene, en nedgang fra 17 prosent i 2011, er det et langt stykke til landsgjennomsnittet for universitetene på 25,5 prosent.

– Dette er en utfordring som vi er nødt til å løse, sier Pedersen.

– Hvordan kunne det bli slik at dere til og med har en nedgang til 15 prosent?

– Vi har hatt en del mannlige ansatte som har blitt professorer, og samtidig en del kvinner som har sluttet. Det er beklagelig at det har skjedd, men vi ser ikke at det er en langvarig trend. Mange av våre unge fagpersoner er kvinner og har mulighet til å bli professor de kommende årene, sier Pedersen.

✦ AV AKSEL KJÆR VIDNES

– MÅ SNAKKE SAMME SPRÅK

En ting er å treffes. Noe annet er å holde ut med hverandre. – Forskningsinstitusjonene og næringslivet må lære å forstå hverandre, sier innovasjonsforskere.

EU, Forskningsrådet og de regionale forskningsfondene ivrer alle etter mer innovasjon, etter å gjøre teori om til praksis i verdiskapningens og den økte produktivitetsens navn. Utfordringen er å få universitetene og næringslivet til å se nytten av hverandre.

– TENK LOKALT

– De siste ti årene har det vært fokusert mye på universitetenes egen rolle som entreprenører. Gjennom såkalte Technology Transfer Offices, TTO-er, søker universitetene å kommersialisere sin egen forskning. Men et slikt fokus blir altfor smalt, sier Martin Gjelsvik. Han er forskningsleder ved International Research Institute of Stavanger (IRIS) og har blant annet sett på universitetenes strategier for bedriftssamarbeid og næringsutvikling.

– En av utfordringene vi peker på, er at universitetene i større grad må ta inn over seg hva slags næringsliv regionen faktisk har – eller bør få – når de lager sine strategier for regional næringsutvikling. Det er en tendens til at man gjerne vil kopiere suksesshistorier fra det store utlandet, uten å ta hensyn til lokale forhold. Behovet regionalt er kanskje ikke nødvendigvis etablering av nye næringer, men snarere en fornyelse av det som allerede er etablert. Det viktige da er at universitetene og høyskolene har forskere som ønsker et nært samarbeid med bedriftene, slik at de kan komme med ideer til hvordan disse bedriftene kan fornyes og videreutvikles.

KUNSTEN Å BYGGE BRO

Å gjøre forskning til innovasjon er altså et stadig sterkere mantra i kunnskapspolitikken.

– Men næringslivskompetanse blir stort sett lite vektlagt når universitetene og høyskolene rekrutterer. Da er det publisering og andre akademiske meritter som er avgjørende, påpeker Arne Isaksen. Han er professor ved Institutt for arbeidsliv og innovasjon, Universitetet i Agder.

«Gjerrig på kunnskap?» var tittelen på en konferanse Forskningsrådet om forskning og innovasjon i Oslo i februar. Der presenterte blant annet Taran Thune og Magnus Gulbrandsen, forskere ved TIK Senter for teknologi, innovasjon og kultur ved Universitetet i Oslo, funn fra en undersøkelse blant vitenskapelig ansatte ved norske universiteter og høyskoler. I undersøkelsen ble forskerne spurt om hvem de deler sin kunnskap med. Ett funn var at de som hadde noen form for arbeidserfaring før de gikk inn i academia, var sterkere representert i alle former for kunnskapsspredning.

– Forskningsrådet har vært opptatt av å

FOTO: ERIK NORRUD

■ Forskere med annen arbeidserfaring er åpnere mot omverdenen og flinkere til å spre kunnskap.

få flyt mellom universitetene og høyskolene på den ene siden og det regionale næringslivet på den andre siden. Men for at den flyten skal være god, må det være relevant kompetanse og kapasitet både i bedriftene og i forskningsmiljøene, sier Isaksen.

– Det er derfor viktig at de virkemidlene som tas i bruk, ikke bare går ut på å koble aktører sammen, men også på å bygge kompetanse hos disse aktørene. Man må rett og slett kunne snakke samme språk.

Med andre ord: Det må finnes folk i bedriftene som forstår forskerspråket, og det må være forskere som klarer å forstå bedriftenes behov.

ØNSKER GAVEFORSTERKING

– Det er ulike holdninger til samarbeid med næringslivet. En del forskere synes det kan være en ulempe at slikt samarbeid ikke nødvendigvis resulterer i publikasjoner. Men der vi ser at universiteter og bedrifter lykkes i å jobbe sammen, er nettopp der hvor man gir forskeren mulighet til å publisere på den empirien som vedkommende er med på å produsere, forteller Gjelsvik.

FOTO: US

■ – Stadig flere bedrifter har ansatte med doktorgrad, noe som nok forenkler forsknings-samarbeidet, sier Martin Gjelsvik.

Han hadde for øvrig gjerne sett at oppdrag fra næringslivet regnes med i det som EU og Forskningsrådet anser som ekstern finansiering, som legger premissene for den resultatbaserte delen av tilskuddene til universitetene og høyskolene.

– Man kunne bare ha kopiert gaveforsterkningsordningen som allerede finnes. For hver 100 krone institusjonen får fra næringslivet, kan bevilgende myndigheter gå inn med 25 kroner. Det hadde gitt institusjonene ytterligere motivasjon for å drive dette arbeidet.

FRAM FOR ULIKHET

Og uansett hvilken vinkel man ser det fra, understreker Gjelsvik at det er ingenting som er rett fram.

– Det må jobbes godt på begge sider. Det gjelder å finne fram til kombinasjoner som er nye og annerledes, og da er det en fordel å kunne samarbeide med noen som er forskjellige fra deg. Poenget er bare at du må ta høyde for at de er nettopp det.

✦ AV SIRI LINDSTAD

LEKSIKON

FLERE KVINNER SKRIVER

leksikonartikler er i hovedsak skrevet av menn, og slik har det vært lenge. På Wikipedia er bare ti prosent av bidragsyterne kvinner. Hos Store norske leksikon var imidlertid kvinneandelen blant de fagansvarlige rundt 30 prosent ved overgangen til 2015. «Med universitets-Norge som rekrutteringsarena er sjansene store for at antallet vil øke i løpet av året. Akademia har mange gode forskere som kan sin formidling. Og mange av dem er kvinner», skriver redaksjonen på sine nettsider.

ARBEIDSMILJØLOV

– Langt færre får fast jobb

■ En bred fagbevegelse aksjonerte mot forslaget til ny arbeidsmiljølov. Etter at de borgerlige partiene ble enige om lovforslaget, uttalte leder Petter Aaslestad i Forskerforbundet at langt færre vil få fast jobb i forsknings- og kunnskapssektoren. Lovforslaget gir en generell adgang til å ansette midlertidig. Maks lengden på midlertidige ansettelser reduseres fra fire til tre år, mens grensen for oppsigelsesvern heves fra 70 til 72 år.

VIDEREUTDANNING

Mange lærere vil lære mer

■ Nesten 8500 lærere har søkt om videreutdanning i 2015, viser tall fra Utdanningsdirektoratet. Det er nær 1500 flere enn i fjor, og mer enn en dobling fra 2013. Matematikk har fått klart flest søknader, mens norsk kommer på andreplass, og deretter engelsk og naturfag. – Dette viser at det er et stort ønske blant lærere om å heve kompetansen. Nå er det viktig at kommunene godkjenner søknadene, slik at lærerne kan få den videreutdanningen de ønsker og behøver, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen.

FOTO: FORSKERFORBUNDET

FOTO: FLICKR CC

FINANSIERING

Pengeinnsamling til Moser

■ Hundre trøndere har fått brev om å gi penger til Kavli-instituttet og hjerneforskningen til May-Britt og Edvard Moser, skriver Adresseavisen. Trondheim stiftelse til nevrovitenskapelig forskning står bak aksjonen. Amerikanske Kavli Foundation har lovet inntil seks millioner dollar (knappe 50 millioner norske kroner) på vilkår av at stiftelsen samler inn like mye. Den årlige avkastningen fra fondet skal gå direkte til Kavli-instituttet og blant annet bidra til å finansiere nye professorstillinger.

FAGFORENING

Flere organiserer seg

■ Hovedorganisasjonen Unio hadde en vekst på 3 prosent til 332 000 medlemmer i 2014. Samme år økte medlemstallet i Forskerforbundet med 2,2 prosent til over 19 000. Forbundet har hatt rekordvekst de to første månedene av 2015. Generalsekretær Hilde Gunn Avløyp (bildet) sier til forskerforum.no at rekrutteringsarbeidet kan ha gitt utslag på lokallagsnivå. – Det kan også hende at de store strukturprosessene og urolighetene i sektoren har ført flere inn i de organiserte rekker, sier Avløyp.

Landskapsarkitekt overtek

■ Tone Lindheim (biletet) er tilsett som direktør ved Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo. Ho tek over sjefsstolen etter Arne Bjørlykke. Lindheim har bakgrunn som professor i landskapsplanlegging ved Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet. Ho er landskapsarkitekt og dagleg leiar i firmaet Bjørbekk & Lindheim. Den nye direktøren tek til i stillinga 1. mai.

FOTO: BJØRN AMUND ENEBO

Å eie smykker var et tegn på velstand og prestisje innad i gruppen, skriver Caroline Serck-Hanssen. Bildet viser Jenny Emilie Pettersen (1886–1976), kalt «Tater-Milla».

FOTO: DAGFINN GRØNØSET/GLØMDALSMUSEET

TATERNES SMYKKEKULTUR

Anno museum har gitt ut sin første forskningspublikasjon. *Anno Hedmark* inneholder ni fagfellelvurderte artikler, skrevet av konservatorer og fagkonsulenter ved museet. Blant temaene er drakthistorie, botanikk i seterlandskapet, binding av tæger og melkereklame.

Caroline Serck-Hanssen tar for seg taternes smykkekultur med utgangpunkt i samlingene ved Glømdalsmuseet, som i dag er del av Anno museum. Hun skriver om smykkene og bruken av dem fra 1800-tallet og fram til i dag, og om smykkenes betydning for kulturell identitet og gruppetilhørighet.

Rekordmange med utenlandsk utdanning

■ I 2014 fikk Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (Nokut) rekordmange søknader om godkjenning av utenlandsk utdanning. 6572 søknader kom inn, en økning på sju prosent fra 2013. Økonomi-, ingeniør- og lærerutdanninger dominerer. Polen topper listen over søkerland, og deretter følger Litauen og Serbia. Den mest markante endringen de siste årene er ifølge Nokut at antallet søkere fra Serbia har økt.

Noregs største fjøs

■ I det nye gardsbygget på 11 800 kvadratmeter ved Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet blir det fjøs, forskning og undervisning. Senter for husdyrforskning starter opp prøvedrift, skriv Bondebladet. – I bygningane er det plass til 1200 dyr. Geitene har allereie kome, og i april kjem både storfe og grisar, fortel prosjektleiar i Statsbygg Tor Olav Augustad. I samband med at Noregs veterinærhøgskole flyttar til Ås, skal eit nybygg for veterinærutdanning og veterinærforskning stå klart i 2019.

FOTO: FLICKR CC

– Forsket til fordel for Kina

■ To forskere ved Universitetet i Agder (UiA) ble utvist fra Norge i januar. Begrunnelsen var at de skal ha forsket på styrings-systemer til kinesiske høyhastighets kryssermissiler, oppga Politets sikkerhetstjeneste (PST) til TV2. PST mener den fast ansatte iranske forskeren og den kinesiske doktorgradsstipendiaten har brutt reglene for eksportkontroll. Forskerne har klaget på utvisningsvedtaket, og ledelsen ved UiA mener ifølge Agderposten at PST tar feil.

Med støtte frå kapitalistane

Forskarane som får private pengar, er nøgde.
Då rekk dei å forske meir.

AV JOHANNE LANDSVERK

Ellen Tenstad ved mikroskopet. Ho har i tre år vore postdoktor ved K. G. Jebsen-senter for brystkreftforskning.

– Med pengane frå K. G. Jebsen samla vi inn tumormateriale frå 2000 brystkreftpasientar og har fått forska meir på kortare tid enn vi elles hadde gjort, fortel Gunhild M. Mælandsmo. (Foto: Erik Norrud)

Med midlane frå K. G. Jebsen har vi fått gjort mykje god kreftforskning som vi elles ikkje hadde hatt råd til, seier professor Gunhild M. Mælandsmo.

Ho er forskar ved K. G. Jebsen-senter for brystkreftforskning, som i fire år har fått pengar frå Stiftelsen K. G. Jebsen. Mælandsmo er leiar for seksjon for tumorbiologi ved Institutt for kreftforskning, Radiumhospitalet, Oslo universitetssjukehus.

Ho fortel at dei private pengane har vore viktige.

– Vi har kunna samle mykje kunnskap på kortare tid enn vi elles kunne gjort. Pengane frå K. G. Jebsen skal nyttast til såkalla translasjonsforskning, der vi nyttar ny kunnskap til å utvikle og skreddarsy betre behandling for kvar einskild kreftpasient, seier ho.

Propagandaeffekt

Den siste tida har mangemilliardæren Trond Mohn fått stor merksemd etter at han gav ein milliard til Bergens forskingsstiftelse, ei stifting

han og familien står bak. Stadig fleire institusjonar har motteke store milliongåver frå Mohn. Nyleg kom også Olav Thon på banen med millionar til forskning og utdanning, og utdeling av forskningsprisar. Har det gått sport i gje til forskning? Eller er det viktigast at namnet skal blinke på eit skilt?

– Dette har jo ein propagandaeffekt for ei viss samfunnsklasse som har råd til å betale for å vise ei mesenside av seg sjølv. Det blir ei form for politisk reklame når dei rikaste får eit senter oppkalla etter seg, seier Knut Kjeldstadli. Han er professor i samtidshistorie ved Universitetet i Oslo, og har vore ein sterk kritikar av kapitalismen i akademien.

– Ein kan godt seie at vi ikkje burde hatt

– Det er berre positivt med private midlar.

GUNHILD M. MÆLANDSMO

private gåver, fordi det burde vere eit offentleg ansvar å finansiere forskning. Det er eit uttrykk for at skattesystemet ikkje fungerer godt nok når vi har fått så store rikdomsopphevingar på nokre få private hender. Men det blir for stivt å seie at ein ikkje skal ta imot pengar frå privat finansiering, seier Kjeldstadli.

Lite frå private fond

Tal frå forskingsinstituttet NIFU viser at det er langt igjen før private overtek forskningsfinansieringa i Noreg. Av 16 milliardar som gjekk til forskning ved universitet, høyskolar og universitetssjukehus i 2013, kom berre 659,5 millionar frå næringslivet og 497,9 millionar frå private gåver, stiftingar og fond.

– Diverre har vi låg privat finansiering frå fond, stiftingar og donasjonar i Noreg, seier Arvid Hallén, administrerende direktør i Forskningsrådet.

– Særleg har vi låg finansiering frå private bedrifter samanlikna med nabolanda Sverige og Danmark, der dei har heilt andre tradisjonar og eit næringsliv som har forska meir. Både i Sverige og Danmark er det etablert store fond med utgangspunkt i donasjonar frå store be-

– Dette har jo ein propagandaeffekt for ei viss samfunnsklasse som har råd til å vise ei mesenside av seg sjølv, seier professor Knut Kjeldstadli ved UiO. (Foto: Erik Norrud)

– Det blir ei form for politisk reklame når dei rikaste får eit senter oppkalla etter seg.

KNUT KJELDSTADLI

drifter, og som er ei stor finansieringskjelde for forskinga. Til dømes gjev Carlsbergfondet og Wallenbergfonda betydelege midlar til forskning. Den tradisjonen har vi ikkje hatt her i landet, så når Trond Mohn har gjeve fleire milliardar til forskning, er det i ein målestokk som ikkje har vore kjend i Noreg, seier Hallén.

– Treng forskinga private pengar?

– I Noreg har det offentlege teke stort ansvar på alle område, og mange har vore skeptiske til privat finansiering og samarbeid med private. Men innanfor mange samfunnssektorar er det i dag ei større forståing for eit slikt samarbeid.

– Så det er ønskeleg med meir private gjevarar?

– Ja, dei private gåvene bidrar til å auke forskingsvolumet, og for forskarane blir det fleire kjelder å søke på.

– Kvalitetssikra system

Hallén seier det i Noreg gjerne har vore familieeigde bedrifter som har etablert stiftingar for allmennytte formål, også forskning.

– Bør dei private styre kva forskingspengane går til?

– Om eit universitet skulle bli dirigert av

– Det er fantastisk at Trond Mohn har gjeve oss så stor ei gåve, seier rektor Anne Husebekk ved UiT. (Foto: Skjalg Bøhmer Vold/UiT)

ønska til ein privat gjevar, vil det vere uheldig. Men vi er berre så uendelig langt unna den situasjonen. Dette er ikkje ei uro vi treng å ta inn over oss no. Det er etablert svært trygge system for forvaltning av midlane frå private gjevarar, på faga sine premiss.

Dagleg leiar Kåre Rommetveit i Bergens forskningsstiftelse seier pengane først og fremst har gått til rekrutteringstiltak for unge lovande forskarar ved Universitetet i Bergen.

– Bergens forskningsstiftelse vil i åra framover dele ut mellom 70 og 100 millionar kroner årleg til forskning ved UiB og Haukeland universitetssjukehus.

– Både Trond Mohn og fleire i Mohn-familien sit i styret. Styret vil leggje føringar for tildelinga?

– Ja, dei sit i styret, men det er universitetet som nominerer søkjarane i samsvar med prioriteringane i fagmiljøa. Søkjadene går gjennom ei omfattande kvalitetssikring med rådgjevande utval og fagleg sakkyndige frå heile verda.

– Skal Mohn få bestemme?

Trond Mohn har heile tida hevda at han ikkje legg føringar når gåva først er gjeven, men ved

UiB er det òg stor skepsis.

– At milliardærar gjev noko av formuen tilbake til samfunnet, synest eg er heilt på sin plass. Men det er ein tankekross at Mohn gjennom gåvene sine skal bestemme kva som skal forskast på. Han deler jo ut pengar til spesielle føremål. Kanskje var det andre ting UiB heller burde forske på? spør Ole Johnny Olsen, førsteamanuensis i sosiologi ved UiB.

I eit innlegg i nettavisa til UiB viser Olsen til at Mohn har kalla den førre rektorperioden ved UiB for «fornedrelsens år». Utsegna har bakgrunn i ein tidlegare strid mellom Bergens forskingsstiftelse og den førre UiB-rektoren Sigmund Grønmo. Striden førte til at utlysingane frå stiftinga ei tid stoppa opp. Då Mohn like før jul 2014 gav den mykje omtala milliarder, gjentok han utsegna om «fornedrelsens år» til avisa På Høyden.

– Når ein er så aktiv som Mohn i å vise kven han liker og ikkje liker hjå mottakarane, anten det er ein sportsklubb eller ein forskingsinstitusjon, så er det uheldig. Dette kan leggje føringar på kva som skjer hjå mottakaren, seier Olsen til Forskerforum.

Kjeldstadli har ikkje uttalt seg om saka i Bergen, men seier generelt:

– Spørsmålet er om gåvene er gjevne utan føringar, slik at mottakaren står fritt til å prioritere midlane. Det vanlegaste er vel at det blir gjevne pengar til å forske på eit føremål, til dømes ein sjukdom, ofte fordi nokon i familien har opplevd denne sjukdommen. Private stiftingar gjev gjerne pengar til spesifikke føremål, og dess meir spesifikt dette føremålet er, dess meir stig skepsisen min. Men er gåva fri for bindingar, vil eg ikkje seie nei.

Glede ved UiT

Rektor Anne Husebekk ved Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet (UiT) jublar over 300 nye millionar frå Trond Mohn.

– Vi er veldig takksame for at personar som Mohn gjev oss pengar, seier Husebekk.

– Dei private pengane gjer det mogleg å støtte unge forskarar som har fått gode evalueringar i Forskingsrådet eller EU, men som likevel ikkje har fått finansiering. Det andre vi bruker private pengar til, er å støtte opp om forskingsstrategien ved UiT.

Husebekk fortel at UiT får inn ganske store midlar til forskning frå private stiftingar og organisasjonar som til dømes Kreftforeningen og Norsk Luftambulans.

– Stiftelsen K. G. Jebsen er også ei viktig finansieringskjelde. Vi har to K. G. Jebsen-senter her ved UiT.

– Står universitetet fritt til å bruke pengane?

– Det varierer. Midlane frå Mohn har kome utan bindingar, og universitetet står heilt fritt til å bruke dei på det vi vil. Men når det gjeld Kreftforeningen, er det dei som vurderer og rangerer søknader. Der må forskarane delta i ein nasjonal konkurranse, og nokre miljø får finansiering. Men etter at det er bestemt kven som får finansiering, blir pengane overførte til

– Den store vinsten er at vi fekk ein felles arena der alle som driv med brystkreft, kunne møtast, seier Anne-Lise Børresen-Dale, leiar for K. G. Jebsen-senter for brystkreftforskning. (Foto: Erik Norrud)

universitetet og kan brukast til prosjekta utan bindingar til Kreftforeningen.

Ho fortel at UiT også tidlegare har fått 100 millionar frå Mohn. Husebekk er glad for pengane:

– Så lenge gåvene er gjevne utan bindingar, er dei viktige bidrag til forskinga. Pengane blir jo forsterka med 25 prosent offentlege midlar om dei blir nytta til grunnforskning, seier Husebekk og viser til gåveforsterkingsordninga (sjå faktaboks).

Og no blir Mohn æresdoktor ved UiT.

– Privat er berre positivt

Stiftelsen K. G. Jebsen deler ut om lag femti millionar i året til ulike tiltak, spesielt til dei 14 ulike K. G. Jebsen-sentera for medisinsk forskning. Pengane kjem frå eit fond som familien oppretta til minne om skipsreiar Kristian Gerhard Jebsen. Fondet har ein milliard i kapital.

– Vi ønskte å gje noko tilbake til samfunnet. Ved å gå inn i forskning, har vi meint at vi kan gjere ein forskjell, særleg ved å støtte prosjekt som elles ikkje hadde fått finansiering, seier styreleiar i stiftinga Hans Peter Jebsen.

– Mange av sentra går til helseforskning. Kvifor?

– Vi bestemmer ikkje kva type forskning det skal forskast på. Institusjonane som søker midlar, bestemmer kva prosjekt dei går inn for, seier han.

Og forskarane ved Radiumhospitalet er glade

Gåveforsterking

- Gåver som skal brukast til langsiktig, grunnleggjande forskning, utløyser offentlig gåveforsterking på 25 prosent av gåvebeløpet.
- Gåva må vere på minst tre millionar.
- Mottakaren kan vere universitet, høgskole, Forskingsrådet eller Det Norske Videnskaps-Akademi.
- Ordninga vart oppretta i 2006, vart lagd ned av regjeringa i 2011, men innført på nytt 1. januar 2014.
- Ordninga blir forvalta av Forskingsrådet, med eit budsjett på 50 millionar.
- I 2014 vart det delt ut om lag 34 millionar i gåveforsterking.

– Det eit kvalitetsstempel å få pengar frå Kreftforeningen, fordi søknadene er så grundig vurderte, seier generalsekretær Anne Lise Ryel. (Foto: Kreftforeningen)

for Jebsen-pengane.

– Det er berre positivt med private midlar, meiner Gunhild M. Mælandsmo.

– Utdelinga av pengane frå K. G. Jebsen blir gjort på grunnlag av kvalitet, og det verkar ikkje styrt på nokon annan måte enn at forskinga skal vere translasjonell, det vil seie at resultat skal ha klinisk nytteverdi på sikt. Alle søknader blir fagfellevurderte, og det er, etter det eg oppfattar, ein omfattande og ryddig prosess.

– Pengane er meinte å vere ei hjelp i startfasen, og det blir forventa at institusjonen etter kvart skal overta?

– Ja, det er eit dilemma, for her har ikkje institusjonen hatt midlar til å gå inn på same måten som dei har gjort ved ein del andre senter.

Nokre av K. G. Jebsen-sentera har fått utvida støtte for to nye år, men ikkje dette.

– Vi har kanskje ikkje vore flinke nok til å profilere oss som eit senter, seier ho.

Anne-Lise Børresen-Dale er lei for senteret, som har fått fire millionar i året i fire år frå stiftinga. Ho kan fortelje at opprettinga av senteret har ført til eit omfattande samarbeid mellom alle som jobbar med brystkreft i Oslo-regionen.

– Den store vinsten har vore at vi fekk ein felles arena der alle som driv med brystkreft, møtest, og der prosjektidear blir diskuterte og realiserte, seier Børresen-Dale.

– Men den største private bidragsgjevaren vi har, er Kreftforeningen. Oslo universitetssjukehus fekk inn 70 millionar til 42 prosjekt i fjor, og det er imponerende.

– Styrer ikkje forskinga

Generalsekretær Anne Lise Ryel presiserer at Kreftforeningen ikkje er ein privat aktør, men ein frivillig interesseorganisasjon.

– Pengane kjem frå enkeltpersonar og næringsliv som støttar kreftsaka, både gaver, dødsbu og testamente. Vi er summen av veldig mange rundt i landet som vil at vi skal forvalte pengane på best mogleg måte, og svært mange ønskjer at dei skal gå til forskning, seier Ryel.

Dei fleste gjev likevel til kreftsaka, utan å spesifisere meir. Så kven bestemmer kva som skal forskast på?

– Vi har kvart år ei stor open utlysning, som ikkje er styrt etter spesielle kriterium. Alle forskarar kan søkje i fri konkurranse. Det er ein omfattande prosess med fagfellar som vurderer

Bør rikfolk gje pengar til forskning?

MADS GILBERT
Avdelingsleiar for
Akuttmedisinsk avdeling,
Universitetssjukehuset
Nord-Noreg

– Nei, norsk offentleg forskning bør vere fullfinansiert av det offentlege. Almisser og milde gaver skapar bindingar, og dette er ein trussel mot den uavhengige forskinga.

METTE HALSKOV HANSEN
Professor ved Institutt for
kulturstudiar og orientalske
språk, UiO

– Sjølv sagt! Private aktørar i Noreg kunne for eksempel med fordel la seg inspirere av fond som Carlsberg, Mercator eller Wallenbergstiftelsene, som lenge har bidrege til finansiering av grunnforskning i Danmark, Tyskland og Sverige.

TOR HALVORSEN
Seniorforskar ved UiB
Global

– Dei rike kan godt gje pengar. Men forskinga bør først og fremst vere offentleg styrt, og ikkje styrt av mesenar som gjennom sine utval og sine folk bestemmer kven som skal forske.

og innstiller søknader før det til slutt blir avgjort av styret. Etter den store utlysinga i fjor løyvde vi 173 millionar til ulike forskingsprosjekt. Om lag 25 prosent av alle som søkjer, vil få pengar.

I tillegg lyser Kreftforeningen ut midlar med førehandsdefinerte tema, som «Eldre med kreft».

– Då har vi sett kriteria, men det er vide tema, så det er ikkje berre eitt spesielt miljø som kan søkje.

Men pengane frå rosa sløyfe-aksjonen går spesielt til brystkreftforskning.

– Der har vi ein ekstra pott, men også denne må forskarane søke på. Vi har ikkje sagt kva miljø som skal få pengane, eller kva type brystkreft.

– Bør ikkje det offentlege finansiere forskinga i Noreg?

– Det siste vi ønskjer, er at det offentlege seier at det kjem så mykje pengar frå Kreftforeningen, så vi treng ikkje å bruke meir pengar på kreftforskning. Politiske styremakter ønskjer meir privat finansiering. Men alle er ikkje Mohn og Stein Erik Hagen. Dei som gjev pengar til oss, er herr og fru Hansen frå Røst, Lindesnes og alle andre stader i landet. ■

USA

HVITE FÅR BEDRE JOBB

En ny amerikansk studie konkluderer med at ulikhet for afro-amerikanere i jobbmarkedet ikke fullt ut kan motvirkes av en god utdanning. Michael Gaddis ved The Pennsylvania State University har undersøkt hvordan afro-amerikanske og hvite studenter gjør det i jobbmarkedet etter slutteksamen. Konklusjonen er at afro-amerikanere med bakgrunn fra eliteuniversiteter tilbys dårligere jobber med lavere lønn enn hvite med samme bakgrunn. Afro-amerikanerne havner på nivå med hvite som er uteksaminert ved mindre prestisjefulle universiteter.

FRANKRIKE

Øker islam-utdanningene

■ Franske universiteter skal få støtte til å doble antall utdanninger i islam, sier statsminister Manuel Valls, ifølge France24. Den øremerkede budsjettøkningen er et grep for å hindre innflytelsen utenlandske bidragsytere har på utdanningen av franske imamer. Valls ønsker også å demme opp for høyreekstreme miljøer. – Fremgangen for høyreekstrem populisme i Europa føres direkte av veksten av jihadisme, terrorisme og radikal ekstremisme, sier han.

NEDERLAND

Okkuperer universitet

■ Siden slutten av februar har studenter okkupert administrasjonsbygget til Universitetet i Amsterdam, skriver Universitas. Bakgrunnen var universitetets beslutning om å legge ned flere språkfag, deriblant arabisk, polsk og skandinaviske språk. Protestene har utviklet seg til en av de største studentdemonstrasjonene i nederlandsk historie, og har også blitt en aksjon mot styresettet ved universitetet. Studentene innvender særlig at universitetet ikke har vitenskapelig ansatte eller studenter i styret.

PALESTINA

Studenter nektes adgang

■ Palestinske studenter fra Gaza får ikke lov til å studere ved universiteter på Vestbredden, skriver Middle East Monitor. Forbudet fortsetter etter at israelske myndigheter i februar ga beskjed om at en kvote på 50 studenter skulle få lov til å forlate Gaza «med hensikt om akademiske studier» på Vestbredden. Beskjeden ble senere trukket tilbake og forklart som en administrativ feil.

AFRIKA

Samler forskningsuniversiteter

■ Femten universiteter fra åtte afrikanske land har opprettet en allianse av forskningsuniversiteter. Det skjedde under African Higher Education Summit som ble avholdt i Senegal i mars. Alliansen skal jobbe for å fremme fremragende forskning på det afrikanske kontinentet, skriver University World News. Alliansen består av seks sør-afrikanske universiteter, tre nigerianske universiteter, og universiteter i Uganda, Kenya, Tanzania, Rwanda og Senegal.

USA

Frykter forskningskutt

■ En av hovedmotorene i USAs økonomiske makt er statlig finansiering av grunnforskning, men nå frykter universitetsledere at pengestrømmen er i ferd med å tørke inn, skriver The Washington Post. Avisen beskriver flere bølger av offentlig finansiering av forskning ved universitetene. Finansieringen økte kraftig etter andre verdenskrig, med nye vekstperioder under den kalde krigen og romkappløpet i 50- og 60-årene. Den siste vekstperioden kom rundt årtusenskiftet, men budsjettkutt fra 2013 begynner nå å få effekt.

USA

Rasisme-skandale

■ USAs største studentbrorskap, SAE, er rammet av en rasisme-skandale. Amerikanske medier har rapportert vidt om SAEs avdeling ved Universitetet i Oklahoma som ble filmet idet de sang en rasistisk sang der en av strofene lød: «det vil aldri være en nigger i SAE». Brorskapet er nå bannlyst ved universitetet, samtidig som det meldes om liknende tilfeller ved andre universiteter.

FOTO: SOCIALDEMOKRATENA

SVERIGE

UTVALG FOR LIKESTILLING

Sverige har en feministisk regjering, og likestilling står høyt på regjeringens agenda. At alle, uansett kjønn, har like forutsetninger innen høyere utdanning, er en prioritert oppgave. Det sier Sveriges statsråd for høyere utdanning og forskning, Helene Hellmark Knutsson, i forbindelse med nedsettelsen av et nasjonalt ekspertutvalg for økt likestilling i høyere utdanning. Ekspertgruppen skal vurdere tiltak for likestilt fordeling av forskningsmidler, økt andel kvinnelige professorer og endring av kjønnsstereotype utdanningsvalg.

KINA

Kamp for akademisk frihet

■ Universitetsmiljøet i Hongkong opplever press fra myndighetene i Beijing, rapporterer University World News. Tidligere jusdekan Johannes Chan Man-mun, som har støttet demokrati-bevegelsen i Hongkong, skal ha blitt forsøkt hindret innsatt som prorektor ved Universitetet i Hongkong. Det har ført til at over 1000 forskere og studenter har signert en underskriftskampanje mot myndighetenes innblanding i den akademiske friheten.

FOTO: FLICKR CC

STORBRIANNIA

Ønsker Israel-boikott

■ Studenter og ansatte ved The School of Oriental and African Studies (SOAS) ved Universitetet i London har holdt en avstemming over akademisk boikott av Israel. Mens et stort flertall av stemmene støttet boikott, var det kun et mindretall som faktisk stemte, melder Jerusalem Post. En talsperson for SOAS understreker at avstemmingen ikke er i skolens regi, men i studentforeningens, og at den ikke på noen måte er bindende for institusjonen. Samtidig opplever skolens jødiske studentforening situasjonen som truende.

FOTO: FLICKR CC

Karl Fredrik Tangen mener at samfunnsvitere burde være mer ute i verden og rive ned skadelig entusiasme.

GLEDESREPEREN

KARL FREDRIK TANGEN | Førstelektor på Markedshøyskolen
i samtale med Bår Stenvik. Foto: Erik Norrud

Vanligvis unngår Forskerforums tekster å beskrive intervjuobjekter og deres omgivelser. Men i tilfellet Karl Fredrik Tangen¹ kan det være verdt å nevne at det står en gammel Volvo stasjonsvogn med skiboks i oppkjørselen når han tar mot oss, midt i pappapermen, i sin enebolig på Berg i Oslo. At han er «rett fra marka»-kledd i fjällrävenbukse og ullundertrøye. At på stueveggene henger det kunst og en fiolin. Og ... er det en sous-vide der ved siden av induksjonstoppen? Nei, en Crock-pot® Slow Cooker var det visst.

Slike korrelasjoner mellom forbruk, utdanning og kulturelle preferanser har Tangen nemlig bygget sin karriere på. Han kunne nok hevde, for eksempel, at Forskerforums fortidelse av klær og ting er et kulturelitesignal om at tanker er det viktige, ikke fasade. I Tangens eget arbeid, derimot, er forbruk og produkter ikke bare fasade, men uttrykk for relasjoner og ideer, og derfor «gode å tenke med».

Hvordan havnet så Tangen i denne posisjonen, sosialt, yrkesmessig og intellektuelt? Jo, sammenlignet med sine klassekamerater i arbeiderbygda Askim hadde han tidlig «oppdrift», noe han knytter til nedartet kulturell merverdighetsfølelse fra mormors oppvekst på en av de store gårdene i Åfjord. Han prøvde først å studere jus og psykologi, men det som var høy kulturell kapital i Askim, var mindre verdifullt på universitetet, og studielivet skled ut i soving og byliv. Samfunnsgeografi var mer egnet, men litt uti hovedfaget førte farens død til et avbrudd i studiene. Det var da det skjedde, mens han jobbet som lærer hjemme i Askim og leste etter eget hode: Han kom over Bourdieus *Distinksjonen*², og fikk plutselig et helt nytt blikk på seg selv og verden.

– Jeg så skolegården i Askim, soss og ramp, med et nytt verktøy. Det første som skjer når du leser Bourdieu, er at du hele tiden utfordrer folks egen forklaring på sine handlinger: «Nei, du kjører BMW fordi du har elektrikerfar og går på BI.» Det er jo også litt destruktivt, og jeg ble en sosial plage.

Via bekjente kom Tangen i kontakt med reklamebransjen, der noen skjønte at han kunne bruke verktøyene sine til å kartlegge forbrukere. Det var på dette tidspunktet, rundt årtusenskiftet, at Tangen først dukket opp i den norske offentligheten, som entusiastisk kritiker av den venstreorienterte kultureliten.

– Jeg var fortsatt i den tidlige Bourdieu-rusen, og kalte raddisene for «føydalstatens fanebærere». Posisjonen min var irriterende for mange, fordi jeg jobbet i den forhatte reklamenæringa og samtidig kritiserte kulturkapitalen for å være elitistisk. Jeg er jo marxist og vil høyresida og kapitalinteressene til livs, men jeg mener fortsatt at samfunnet trenger et blikk på dem som bruker det moralske ved prosjektet sitt

– Jeg er ikke unndratt moralske selvbedrag av den typen jeg anklager andre for.

som begrunnelse for at de selv skal få ressurser³. Fagforeninger er mye mer reale, de fremmer medlemmenes egen sak. Da blir ikke samfunnet sånn at det finnes ett høyere mål, men heller en arena for konflikt, der det er tydelig at grupper har ulike interesser.

I anledning Samfunnsviternes 20-årsjubileum i fjor skrev Tangen et manifest for å fremme samfunnsvitenskapens stilling i Norge, en etterlysning av mer «imperialistiske» samfunnsvitere, som «krever maktposisjoner, uttaler seg om allmenne samfunnsspørsmål og arresterer andre som forsøker seg». Tangen selv opptrer hyppig i media for å arrestere om-dømmeekspert, HR-folk og det han kaller BI-fiseringa av samfunnet.

– Det er maktas språk, verden er blitt så fin, det er raushetens tid, nå er vi liksom kommet til sivilisasjonens høydepunkt. Men det er en falsk bevissthet. Noen kommer ut av BI som vinnere, særlig blant siviløkonomene, men mange av de andre skal bli lavstatusarbeidere i servicesektoren. Og samtidig tenker de på seg selv som om de skal bli ledere, de titter oppover, men jeg synes de burde sett rundt seg, på de andre i samme situasjon. De burde organisert seg. Derfor mener jeg det er feil at alle disse fagene skal hete «noe med ledelse».

– Men seks av ni linjer på Markedshøyskolen heter jo også noe med ledelse?

– Ja, og da opponerer jeg mot det. Vi har jo akademisk frihet, og jeg trenger ikke å stå for hele skolen. I lærergjerninga prøver jeg å hjelpe elevene til å se seg selv, og så kjemper jeg for at de skal få verktøy som er nyttige i den jobben de skal ha, i stedet for den jobben de håper at de skal få.

Samfunnsviterne bør kjenne sin besøkelsestid, mener Tangen, når konsultentselskaper kommer med «glåfjas» som at «nå vil arbeiderne ha mening, nå er det ikke lenger penger som lokker».

– De merkantile trenger ikke få lov til å sette agendaen, samfunnsvitenskapen må komme med motstand og være gledesreper.

– Men det er dessverre mer å tjene på positivitet enn det motsatte?

– Og derfor tjener jo jeg også mer penger på å si «dette er målgruppa di» enn å si «dette er skavankene ved verdensanskuelsen din». Men det er det siste jeg synes er morsomt. Og det finnes masse kunnskap om disse strukturene, som blant annet jeg formidler. Men jeg savner at flere med mer kraft og troverdighet sier at for det første var det mening for også, og for det andre så er det ikke mening nå.

Tangen har merket seg etterspørselen etter satirisk humor om ar-

1 Førstelektor på Markedshøyskolen, samfunnsgeograf, skribent i Dagens Næringsliv, reklamemann.

2 I bokhylla hos foreldrene. («Det er sånn som folk fra middelklassen gjør, vet du, kjøper samleverk med viktige bøker.»)

3 Han har blant annet kritisert kultureliten for å overlevere makt og midler til nye slektsledd mens de poserer som sultende kunstnere, og målbåret Terje Tvedts kritikk av bistandsnæringen som lukrativ geskjeft.

beidsplassen, for eksempel tegneseriene Lunch og Dilbert, og TV-serien om NAV.

– Folk kjenner et ubehag på arbeidsplassen når de hører sjefen prate og det kommer nye strategiplaner. «Nå skal vi ha åpne landskap, for det er 20 prosent mer effektivt, og så skal vi ikke ha fast pult, og våre kjerneverdier er raust og imøtekommende.» Ubegrepet har et politisk og frigjørende potensial. Nå blir det bare tatt ut i latterliggjøring, men det åpner også for en strukturell og kritisk analyse som samfunnsvitenskapen kunne bidra til.

Blant Tangens egne akademiske helter er sluggere som Rune Slagstad (med sin kritikk av utdanningsfeltet og New Public Management), Terje Tvedt (som har kritisert bistandsfeltet) og Evgeny Morozov (som har kritisert entusiasmen rundt Big Data og sosiale medier som løsninger på sosiale problemer).

– Jeg savner flere stemmer som river ned tidsriktige forestillinger som får store konsekvenser for folks liv. Det plager meg at det finnes en offentlighet med høyskoler og universiteter og Innovasjon Norge og planleggere og politikere som tilsynelatende bare kan gå rundt den kritikken som finnes.

Tangen er oppgitt over alle de norske kulturhusene som har blitt bygget i et feilslått forsøk på å skape lokalt entreprenørskap og byutvikling, og «nå fylles opp av åndemaneren Lisa Williams på norgesturné».

– De politiske beslutningene var basert på light-versjoner av Richard Floridas bok *The Rise of the Creative Class*, som tar for seg regionutvikling i lys av de tre «t-ene», teknologi, talent og toleranse. Florida oppdaget tilfeldigvis at hans kart over områder med økonomisk vekst var det samme som en kjønnsforskerkollega sitt kart over overrepresentasjon av homofile, og den historien er morsom å snakke om. På veien ut til beslutningstagerne blir denne lille biten vektlagt av kulturbyråkrater og entreprenører, at det er mange homofile, det er fritt og det er kultur der – og plutselig skal alt det andre de ønsker seg, bare spinne ut av kulturen. Men i operasjonaliseringen til Florida er det jo også talent, i form av utdanning, teknologi og i form av patenter. Da samfunnsgeografene gjorde Florida-studier i storbyer i Skandinavia, ble de lamslått av at det følger penger med en litt sånn gla' positiv forståelse av hva du kan gjøre. De lot seg bruke til å legitimere disse planene. I stedet burde det vært flere forskere ute og vist at denne keiseren er uten klær – det Florida faktisk sier, er noe annet!

– Men ligner det ikke på din omgang med Bourdieu? Florida er blitt brukt til å selge kulturhus, mens du brukte Bourdieu til å utvikle en modell for å dele forbrukere i ulike segmenter, sosioraster, for å selge forbruksvarer?

– Jeg ser den, og hvis jeg har sympati for Johs. Hjellbrekkes⁴ kritikk av meg, så er det når jeg for ham framstår som en sånn fyr. Men som kristenrockeren Larry Norman sa: «Why should the Devil have all the good music?» Når Bourdieu kan brukes instrumentelt, er det ikke fordi arbeidet ikke er kritisk eller faglig sterkt, det er fordi han lykkes i virkelighetsbeskrivelsen sin. Jeg tror at hvis samfunnsfagene også måtte gått ut til den biten av samfunnet og levert nyttig kunnskap, så hadde det kanskje bidratt til en rettferdiggjøring av fagene.

– Mye av det du sier, kan jo også tolkes om en post-hoc-rettferdiggjøring av ditt eget løp?

– Det er i det minste også knyttet til en forening av ønsket om å skjerpe verktøyene innenfor fag jeg har jobbet med, og å øke inntektsmulighetene innenfor fag jeg har studert. Men svaret er ja. Jeg er ikke unndratt moralske selvbedrag av den typen jeg anklager andre for. Og selv om jeg er opptatt av klasse og strukturelle forklaringer, er jeg også åpen for de individuelle erfaringenes forklaringskraft. Arbeidet i reklamebransjen og med markedsanalyse har gitt erfaringer og innblikk i sider av samfunnet som ikke ville kommet i det mer middelkulturelle løpet som jeg med større statistisk sannsynlighet ville fulgt. Så det er en mindre selvrettferdiggjørende kompletterende forklaring: at jeg har fått innsikt

– Jeg tror det er lurt å lese noe gammelt for å kunne si noe klokt om det som foregår nå.

i en del av samfunnet som mye av samfunnsvitenskapen kritiserer uten å kjenne så godt.

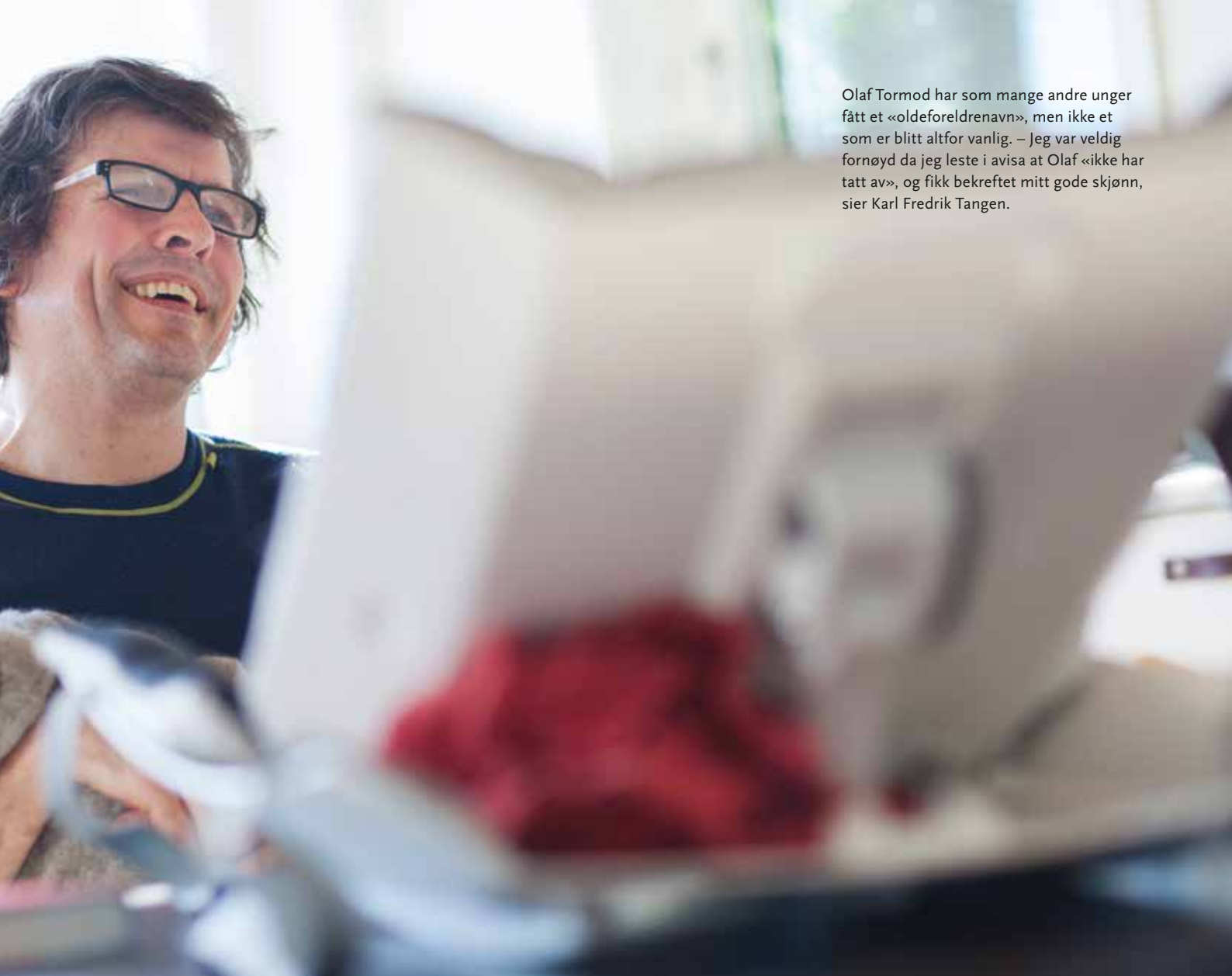
– Har det gitt deg en frihet å være utenfor de anerkjente institusjonene?

– Tja, så lenge jeg var i reklamebransjen, kunne verken samfunnsvitene eller kultureliten nekte meg noe, det gir en frihet. Men nå vil jeg ha den doktorgraden min, så nå skal jeg bare snakke pent til jeg er innafor, hahaha.

Men nei da, han kritiserer litt likevel:

– Det meritterende academia er så opptatt av publisering og forskningsnærhet, men de slipper lett unna med en mekanisk litteratur-survey, lesing av korte artikler og skumlesing av bøker. Monografien er på hell, de lager antologier, for da får institusjonene publisert, og så lager de doktoravhandlinger som artikkelsamlinger. Jeg synes det er mye bedre at alle leser Marx og Weber enn de siste ti årenes Journal of Sociology, men det finnes ikke incentivordninger til å lese seg opp på

⁴ Norsk sosiolog og Bourdieu-autoritet, som debatterte mot Tangen i paneldebatten «Misbruk av sosiologi?» på Blindern i 2007.

Olaf Tormod har som mange andre unger fått et «oldeforeldrenavn», men ikke et som er blitt altfor vanlig. – Jeg var veldig fornøyd da jeg leste i avisa at Olaf «ikke har tatt av», og fikk bekreftet mitt gode skjønn, sier Karl Fredrik Tangen.

klassikerne. Jeg tror det er lurt å lese noe gammelt for å kunne si noe klokt om det som foregår nå. De dominerende stemmene gyver bare løs: «Se hva internett åpner opp for.» Men folk kunne snakke i sanntid med telegrafene og utveksle tekster før det. Tom Standage har skrevet boka *Social media, the first 2000 years*, hvor han beskriver hvordan Cicero satt i eksil og brukte nettverket sitt.

Tangens planlagte doktorgrad skal handle om det nye kunnskapsproletariatet som gjør sin klassereise via BI og Markedshøyskolen. Hans egen klassereise utenfor det «meritterende academia» har så langt gitt ham en stilling som kjent rikssynser og DN-spaltist, like ofte titulert reklame-/omdømme-/trend-/forbrukerekspert som samfunnsgeograf. I skrivende stund gir mediedatabasen Retriever 717 treff på hans navn, noe som er mer enn ti ganger så mange som for eksempel Johs. Hjellbrekke og nesten like mange som Knut Aarbakke⁵.

– Kanskje jeg er samfunnsviternes svar på en Paradise Hotel-suksess.

Tangen ler selv godt når han forteller om alt han uttaler seg om i media, fra Tiger Woods nye kjæreste⁶ til Petter Northugs tårer.

– Jeg ante lite om VM og hva Northug hadde vunnet, men det tok

meg ett minutt å se den videoen hvor han gråt, og jeg kunne jo si noe fornuftig om tårer.

Tangen forklarer sin vilje til å svare på journalistenes telefoner delvis med at det for en lærersønn er mer skammelig å ikke svare enn å svare feil.

– Jeg synes liksom at om jeg har litt snøring, bør jeg svare. Men jeg vet ikke om det er noe ideal. Jeg prøver å sende journalistene videre til folk som vet mer enn meg også – men så kommer det på trykk med meg som eneste kilde. Det skyldes vel nedskjæringer i pressen.

– Du kritiserer selv BI- og PR-folkene for å være lettvinde og substansløse, kan du tenke deg at noen mener det samme om deg?

– Jeg tror ikke jeg hadde vært så begeistra for en offentlig figur som meg. Ta kollegaene mine, som Trond Blindheim og Erling Dokk Holm. Jeg liker dem og synes at de er fine å jobbe med, men når jeg har sett dem offentlig, har jeg jaggu vært negativ. Men konflikten som er oss imellom, den kan vi fint ta og skjønnere hva vi mener, mens den konflikten som er mellom meg og folk som har markedsføringsutdanning, den er mye vanskeligere fordi det er helt forskjellige verdensanskuelser. Samfunnsvitere skjønner at du må analysere deg fram til verden selv etter at du har kjørt statistikk på dataene. Samfunnsvitenskapen er mer egnet for å plassere instrumentell markedsføringstenkning inn i hele kapitalismens kultur. Samfunnsvitenskapelig hverdag er litt som sparring i kampsport. Du knuffer med verden litt for moro skyld, sånn at du kan forstå den når det gjelder. ■

5 Leder i Akademikerne og Samfunnsviterne.

6 Fra saken på Dagbladets side kjendis.no: «Woods styrker sitt eget omdømme med sin nye kjæreste (...) – Hun er ikke hans skjønnhetsparasitt, men en kjærlighetspartner, sier Tangen.»

En torn i øret

Blokkfløyten ble obligatorisk instrument i grunnskolen i 1960.
Det var da det gikk galt, sier Rigmor Davidsen Titt.

TEKST: SIRI LINDSTAD FOTO: PAUL SIGVE AMUNDSEN

– Når jeg spør studentene om de har spilt noe instrument tidligere, er det få som nevner blokkfløyte, forteller Titt.
«Den var jo tvang. Den teller ikke», mener de.

PROSJEKT:
blokkfløyten i grunnskolens sangbøker
fra 1959–1971

FORSKER:
Rigmor Davidsen Titt, høgskolelektor
ved Høgskolen i Bergen

MATERIALE:
sang- og musikk-lærebøker, årganger av
Norsk Skuleblad og Musikk i skolen

UUNNVÆRLIG VERKTØY:
blokkfløyten, hørselen

Blokkfløyten var tilsynelatende en gavepakke til alle lærere som hatet sangundervisningen.

Var du elev i norsk grunnskole mellom 1960 og 1985, har du garantert forsøkt å få melodier ut av en billig blokkfløyte. Selv husker undertegnede hvordan vi – 28 fjerdeklassinger – lemlestet «Morgenstemning» av Grieg.

– Hør her, nå spiller jeg en G, sier Rigmor Davidsen Titt og legger blokkfløyten til munnen.

– G-en er elastisk og vil kunne variere med en halv tone, alt etter hvor sterkt eller svakt jeg blåser. Når 30 små personer sitter og blåser i ulik styrke og dermed spiller 30 ulike tonehøyder innenfor den halvtonen, blir det krevende. De som gjorde blokkfløyten obligatorisk i musikkundervisningen, tenkte nok ikke så mye over hvor sårbart dette instrumentet er. De trodde det var enkelt å spille på det.

En standhaftig tinnsoldat

Rigmor Davidsen Titt jobber som høgskolelektor i musikkseksjonen ved allmennlærerutdanningen, Høgskolen i Bergen. I løpet av de siste årene har hun publisert flere artikler om blokkfløytenes spesielle plass i norsk musikkundervisning. Og hun har selv gitt ut læreboken Blokkfløytegleder.

– Det å spille blokkfløyte kan bli en stor glede, om den brukes med fornuft. Jeg kjenner meg nesten som den standhaftige tinnsoldaten av og til, som fortsetter å slåss for blokkfløyten, også her blant mine kollegaer.

Selv vet hun godt hva som kreves for å bli en god blokkfløytist. Hun hadde det som hovedinstrument da hun studerte musikk.

– Jeg øvde sannelig akkurat like mange timer hver dag på mitt instrument som de på rommene rundt meg, som spilte fiolin eller klaver.

Heller plast enn tre

Blokkfløyten er kjent som instrument siden sen-

middelalderen. Den tilhører treblåserfamilien, men i skolen er det plastutgaven som er mest i bruk, noe Titt bare synes er av det gode.

– Trefløyte for barn er det verste. Munnstykket blir gjerne helt oppspist, blokken utvider seg av fuktighet, og fløyten kan bli blåst ihjel på kort tid. Plastfløytene er robuste og tåler både fuktighet og en litt røff behandling i skolesekken. Dessuten er mange plastfløyter av ganske god kvalitet.

Utfordringen er imidlertid *bruken* av blokkfløyten, avhengig hvilket hullsystem fløyten har.

– Det er to typer blokkfløyter: den opprinnelige med barokksystem, og en forenklet type, den såkalte tyske fløyten. Størrelsen på hullene er forskjellige på de ulike fløytene. På en tysk fløyte er hullet nedenfor F lite, og F-en blir ca. ok. Det samme hullet på barokkfløyten er stort og vil derved slippe ut mer luft. Derfor må man legge på to ekstra fingre (ringfinger og lillefinger), og da får vi en perfekt F. Slike ulikheter mellom fløytene er det flere av. Den barokke fløyten har med andre ord et noe kronglete grep for tonen F sammenlignet med den tyske fløyten, forklarer Titt.

Det har gjort at den tyske fløyten har blitt foretrukket i skolen, selv om tonen ikke blir like bra. Tonen F er nemlig en sentral tone i C-dur og må komme forholdsvis tidlig i opplæringen dersom man vil fokusere på nettopp denne tonearten, noe man gjerne gjør i musikk-lærebøkene som kom med den nye læreplanen i 1960. Da er det altså enklere med en tysk fløyte enn en barokkfløyte.

En besværlig C

Men hvorfor legger man opp til at C-dur absolutt skal være den tonearten man lærer først, har Titt spurt seg. Det krever at man begynner med å lære den vanskelige tonen, dyp C, en tone som krever at små, utrente fingre skal klare å dekke

alle hullene på fløyten med én gang.

– Om skolene i stedet hadde gjort bruk av fløyter med det såkalte barokke hullsystemet, kunne man ha omgått dette problemet. Det ville blitt enklere å få til en god intonasjon. I stedet for å spille i C-dur kunne man da ha lært tonene i e-moll, G-dur og D-dur, og samtidig lært enkle grep som fiss og ciss før den vanskelige, dype C – og F – ble innført.

På den måten ville elevene også blitt vant til å forholde seg til fortegn, altså kryss og b, påpeker Titt.

– Men slik det har vært, dominerer de billige blokkfløytene med tysk system, og alle læreverk er lagt opp til at man begynner med melodier som går i C-dur, og dermed oppstår det problemer. Om ikke alle hullene på fløyten er ordentlig dekket når man spiller dyp C, får man en masse ulyd.

Tyske impulser

Da den første Steinerskolen ble etablert i Norge i 1926, fulgte blokkfløyten med på lasset. Skolen la da som nå stor vekt på musikk i undervisningen, og fløyter av ulike slag var flittig i bruk. Etter hvert ble også den tyske komponisten og pedagogen Carl Orff (1895–1982) en kilde til inspirasjon, og tankene hans om musikk- og bevegelsespedagogikk fikk innpass hos stadig flere norske lærere.

– Utover 1950-årene ble blokkfløyten stadig mer populær blant enkelte lærere. Samtidig hadde vi helt fra mellomkrigstiden hatt et musikkfag i Norge som var uhyre upopulært. Faget het rett nok ikke musikk, men sang. Lærerne klaget over at de ikke likte å undervise i faget, fordi de selv manglet sangstemme og ikke følte seg skolerte for undervisningen, og elevene syntes salmene og sangene de sang, var kjedelige, forteller Titt.

I Norsk Skuleblad fra 1930-årene kan man blant annet lese artikler om og av en lærer ved navn F. W. Sonntag, som drar til England og Tyskland for å få impulser til musikkundervisningen og kommer hjem med en blokkfløyte han tar i bruk i skolen.

– Sonntag reiste siden rundt i landet og lærte opp andre lærere, og snart ballet det på seg med begeistring for blokkfløyten. Den ble tatt i bruk i skole-ensembler og skole-orkestre, og flere voksne dannet blokkfløytegrupper på fritiden. I klasserommet ble den en vinner.

Da man så skulle lage en ny læreplan for den nye, 9-årige grunnskolen, var det en selvfølge at blokkfløyten skulle med.

Fra entusiasme til hat

1950-årenes blokkfløyteentusiaster måtte imidlertid snart se at blokkfløyten ble lagt for hat, både av store og små.

– Det er en grense for hvor langt opp i årsklassene du kan spille en sang som «Donald har en liten bil».

– Det er forskjell på å spille et instrument etter eget ønske og fordi du må. Blir du tvunget til det, mister du det overskuddet som må til for å skape gode undervisningsforhold. Om ikke du som lærer opplever det du gjør som meningsfullt, gjør neppe elevene det heller. Det gjelder uansett om vi snakker om musikk eller matematikk.

Selv var Titt mye rundt på skolene i 1970- og 1980-årene med et blokkfløyteprogram som del av skolekonsertene.

– Jeg husker en gang en lærer som kom bort til meg og sa: «Det er gøy å spille blokkfløyte. Men jeg kan det ikke. Jeg sørger bare for å ligge én lekse foran elevene hele tiden.» Og dette var altså en positiv lærer. Det var nok av dem som ikke var det.

Den tredje tonen

Men hvorfor høres det så heslig ut når 30 stykker spiller blokkfløyte på hvert sitt vis?

– Det å lære seg til å lytte, til seg selv og de andre, er det mest grunnleggende for et godt resultat. For det første har du dette med elastisiteten i tonene, der man må finne et felles styrkenivå. Den neste utfordringen oppstår i samspill: Om du har to blokkfløyter som spiller hver sin stemme, oppstår automatisk en tredje tone – en interferenstone i ørene. Om jeg spiller en C og en annen spiller en A, oppstår en tredje tone F, forutsatt at vi intonerer helt riktig. Dette har å gjøre med såkalte overtoner. Ved nøyaktig intonasjon vil interferenstone være til å leve med. Får man ikke til det, skjærer tonen hull i trommehinnene. Det er litt av problemet når mange spiller blokkfløyte sammen i en klasse.

Når to blokkfløytister på høyt nivå spiller sammen, vil de ikke bare lytte til hver sin «egen» tone, men også til den tredje som oppstår i øret. Når denne tonen inngår i «harmonien», vet de at de spiller rent.

– Det krever evne til å lytte til sine medspillere og tilpasse seg. Ungene er derimot mest opptatt av å få lyd i egen fløyte og høre seg selv spille. Man er imidlertid på god vei mot et bedre resultat om alle venner seg til å senke lydnivået og spille svakt.

At mange av arrangementene som ungene ble satt til å spille, var grelle saker, hjalp ikke.

– Spesielt sangbøkene bød på veldig mange melodier som uansett ikke fenget ungene, og hvor mange av dem var altfor vanskelige å spille på et begynnernivå. Det er også en grense for hvor langt opp i årsklassene du kan spille en sang som «Donald har en liten bil» og fortsatt ha med entusiastiske elever å gjøre.

Lever fortsatt

Blokkfløyten var også med i læreplanen fra 1976, men så ble det stille. I mønsterplanen fra 1985 er den ikke nevnt, og slik har det fortsatt

– Det betyr ikke at den ikke fortsatt er i bruk. Blokkfløyten er ikke død! Men nå er det mer opp til den enkelte lærer og skole hvilke instrumenter som tas i bruk, og det synes jeg er helt ok. Så ja, blokkfløyten har kommet for å bli, men alle behøver ikke å spille på den. ■

– Blokkfløyten kom så brått på. Sangbøkene som ble brukt i skolen, var derfor lenge dominerte av hjelpeløse arrangementer for blokkfløyte, sier Rigmor Davidsen.

Løfter fram *skeiv* historie

Da Skeivt arkiv kom på Lørdagsrevyen, begynte det virkelig å rulle.
Nå lanseres nettsider med et omfattende digitalt arkiv. →

AV SIRI LINDSTAD

Homoaktivisten
Kim Friele, lands-
organisasjonen DNF-48
og utestedet Metropol.
Tre hjørnesteiner
i skeiv historie.
(Foto: Sigurd Eidsøren/
NTB Scanpix)

– Vi må få tak i ting før de kastes, for folk rydder jo hele tiden, sier Runar Jordåen og Heidi Rohde Rafto i Skeivt arkiv.

Veldig mye av den skeive aktivismen i Norge har materialisert seg i form av tidsskrifter. Skeivt arkiv har funnet fram til 50 så langt.

– Hva jeg ønsker meg mest? Det måtte være fyrstikkeskene fra Metropol. Utestedene er i det hele tatt noe vi gjerne skulle hatt mer materiale fra, sier Runar Jordåen.

Metropol var et kjent, skeivt utested i Oslo i 1970- og 1980-årene, snart like sagnomsust som det mytiske Atlantis. Skulle fyrstikkeskene dukke opp, kan prosjektlederen for Skeivt arkiv nå tilby dem et fast sted å være.

En del av dokumentarven

Det er ikke så ofte en donasjon til et arkiv får et eget innslag på NRK Lørdagsrevyen, men det skjedde høsten 2013. Da ga Norges kanskje mest kjente homoaktivist Karen-Christine (Kim) Friele sitt private arkiv til Skeivt arkiv, rundt 15 hyllemeter med papirer og annet materiale fra perioden 1932–2012. TV-innslaget viste hvordan ringpermer på ringpermer, kilovis med presseklipp, egne notater, sakspapirer, kassetter og en rekke brev ble fraktet fra Frieles hjem på Geilo over fjellet til Bergen. I 2014 ble arkivet etter Kim Friele tatt inn i Norges dokumentarv, den norske delen av UNESCOs Memory of the World-register.

Skeivt arkiv ble startet i 2012 etter initiativ fra etnolog Tone Hellesund, som den gangen var førstebibliotekar ved Universitetsbiblioteket i Bergen (UBB). I november 2014 overtok historiker Runar Jordåen som prosjektleder.

– Vi er nå en del av spesialsamlingene ved UBB, og jobber samtidig for å bli et nasjonalt senter for skeiv historie, sier Jordåen.

Et Bergens-initiativ

Begrepet «skeivt» favner i denne sammenhen-

«Skeivt» er et begrep som favner alt fra «tvitulling» og «sodomitt» til «homofil», «lesbisk», «bifil» eller «transperson».

RUNAR JORDÅEN

gen alle overskridelser av normer for kjønn og seksualitet.

– Det er et begrep som fungerer uavhengig av alle de spesifikke historiske identitetene som har vært brukt til ulike tider, alt fra «tvitulling» og «sodomitt» til «homofil», «lesbisk», «bifil» eller «transperson».

Det har vært gjort spredte forsøk tidligere på å samle den skeive historien her til lands, uten at det har kommet noen permanente arkiver ut av det.

– At Skeivt arkiv ligger i Bergen, er strengt tatt ikke så viktig, men det var her dette initiativet ble tatt nå. Dessuten har det meste av forskningen på skeiv historie her til lands skjedd nettopp ved UiB, og dette bygger vi nå videre på.

Målgruppen for arkivet er forskere, studenter, media, tidligere og nåværende aktivister samt folk flest.

Motstand og fellesskap

Den skeive historien i Norge er – i likhet med hva tilfellet er i de fleste land – historien om

straff, psykiatri, fordømmelse og tabuer.

– Men vi er opptatt av å fortelle noe mer enn bare en offerhistorie. Den skeive historien er også fortellingen om motstand, feiring og fellesskap. Hvordan en slik bevegelse har oppstått, og hva den har ført til politisk og privat, er i seg selv viktig å dokumentere. Dessuten håper vi at arkivet kan danne grunnlaget for videre forskning, sier Jordåen.

På arkivets Facebook-side legges det stadig ut små smakebiter fra materialet som har kommet inn så langt. Det omfatter organisasjonspapirer, foto, personlige dokumenter så som dagbøker, notatbøker og brev, i tillegg til bøker og tidsskrifter. En del livshistorier har også blitt samlet inn, enten ført i pennen av den som forteller selv, eller gjennom intervjuer som arkivets medarbeidere gjør. Arkivet har også fått inn en del buttons og plakater, men skulle gjerne hatt flere bannere og paroler. En bunke med LP-plater fra en giver ligger ennå til katalogisering. Enn så lenge tar de inn alt de får, både av papirer og andre ting, ja, også fyrstikkesker, da.

Seksuell omgang mellom menn var straffbart fram til 1972. Homoorganisasjonen Det norske forbundet av 1948 brukte lenge dekknavnet Foreningen «For by og bygd».

Skeivopedia

– Vi har en midlertidig nettside, i tillegg til Facebooksiden vår. 15. april 2015 lanserer vi imidlertid helt nye nettsider, med et omfattende arkiv som da blir allment tilgjengelig, forteller Jordåen.

– I tilknytning til nettsidene våre utarbeider vi det vi kaller Skeivopedia, et eget oppslagsverk. Akkurat i dag har jeg sittet og skrevet på en artikkel om «sodomi mellom kvinner», basert på to saker som var oppe i Høyesterett i henholdsvis 1847 og 1854. Dokumentene i slike saker gir et godt innblikk i kulturelle forestillinger om kjønn og seksualitet, sier Jordåen.

Skeivt arkiv har dessuten tatt initiativ til at materiale i andre arkiver og bibliotek blir digitalisert, slik at de kan lenke til dem.

– Nasjonalbiblioteket har nå for eksempel digitalisert en del av Ebbe Hertzbergs brev, historikeren, politikeren og senere riksarkivaren som i 1886 mistet professorstillingen ved Universitetet i Oslo etter at det ble kjent at han hadde hatt seksuell omgang med unge menn. Finner man fram til artikkelen om Hertzberg i Skeivopedia, skal man kunne klikke seg videre til disse brevene.

Folkemøter

Skeivt arkiv tar selv kontakt med folk som de vet har vært sentrale i homo- og transpolitikken de siste tiårene, for å høre hva de måtte ha av materiale.

– Dessuten har vi hatt to åpne «folkemøter» i henholdsvis Oslo og Bergen, der vi i samarbeid med Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) har forsøkt å gjøre arkivet kjent, forteller Jordåen.

– Vi må bygge opp en tillit som institusjon for at folk skal ønske å gi vekk personlig materiale. De må kunne vite både at vi tar vare på materialet på en trygg måte, og også at det ikke bare blir liggende utilgjengelig og glemt i arkivene, men faktisk blir formidlet, understreker prosjektmedarbeider Heidi Rohde Rafto.

Mange tror selv at de ikke har så mye å bidra med, fordi de var i «utkantene» av miljøene.

– Men da er de jo like interessante som de sentrale aktivistene. Hvordan påvirket det som skjedde i miljøene, organisasjonene og i samfunnet ellers dem og deres liv, lurer vi på, sier Jordåen.

Han understreker viktigheten av å følge det såkalte proveniensprinsippet for arkivering.

– Det innebærer at strukturen i arkiv som kommer inn, skal bevares slik det var. Hvordan den enkelte giver har organisert materialet, er i seg selv interessant for oss.

Forvaltningen av privat materiale som dagbøker og foto krever imidlertid noen ekstra runder for å ivareta personvernet.

– Vi har som mål at mest mulig skal kunne publiseres og formidles. Men hvordan du enn snur på det, vil det være materiale som det må være begrensninger på. Private brev skrevet til Kim Friele og ment kun for henne, kan vi selvfølgelig ikke publisere uten videre. Hva angår foto må vi selvfølgelig klarere med alle som er tydelig avbildet. Men dette er utfordringer som er felles for alle samlinger som legger ut bilder fra nyere tid.

Fra aktivisme til akademisk

Skeivt arkiv har forbilder en rekke steder i ver-

den. I USA finner man for eksempel det omfattende ONE National Gay & Lesbian Archives. Det ble etablert så tidlig som i 1952, av utgiverne av magasinet ONE. Siden 2010 har arkivet vært en del av universitetsbiblioteket ved University of Southern California, Los Angeles.

– Mange slike arkiver har oppstått fra grassroots, der det har vært politiske aktivister som har begynt innsamlingen og arkiveringen. Senere har arkivene blitt mer institusjonalisert, og ofte blitt lokalisert til et universitetsbibliotek.

Skeivt arkiv drømmer om statlige penger, helst en fast plass på statsbudsjettet.

– Vi kom i gang takket være prosjektstøtte i hovedsak fra Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket, i tillegg til at vi har fått noe fra Fritt ord. Dessuten har UBB og UiB bidratt med både penger og ikke minst faglige ressurser. Vi er i en situasjon der vi må søke om midler fra år til år, men jobber for en fastere organisering og har derfor stadig møter med politikere, forteller Jordåen. ■

Skeivt arkiv

- etablert 2012 på initiativ fra førstebibliotekar Tone Hellesund
- en del av spesialsamlingene ved Universitetsbiblioteket i Bergen
- støttet av Kulturrådet, Nasjonalbiblioteket og Fritt ord
- har i dag to hele prosjektstillinger
- www.skeivtarkiv.no

20 nøtter

HELLAS I KRISE

- a) Kva for koalisjonsprega parti på venstresida vart klart størst ved valet i januar i år?
- b) Og kven vart ny statsminister då dette partiet danna regjering?

- c) Kva heiter partiet som vart tredje størst ved same valet, og som ifølgje sin eigen partileiar er nasjonalistisk og rasistisk?
- d) Kva for nasjonal valuta vart oppgjeven i 2001, men kan komme attende dersom det endar med at Hellas forlèt eurosona?
- e) Kven er det som saman med EU og Den europeiske sentralbanken utgjer den såkalla troikaen, som Hellas forhandlar med for å finne ei løysing på gjeldskrisa?

ERTER OG BØNNER

- a) Kva kallast **pureen** der mosa kikerter blir blanda med tahini, olivenolje, sitronsaft og kvitlauk?
- b) Kva er garbanzobønner betre kjende som?
- c) Kva for bønner har på grunn av forma si fått namn etter eit indre organ, og blir ofte brukt i chili con carne?

- d) Kven skreiv eventyret om prinsessa på erta?
- e) Kven er mannen bak karakteren Mr. Bean?

NORSKE SAMTIDS-KUNSTNARAR

- a) Eit bilete av selen Oscar sette i fjor auksjonsrekord for fotografi i Noreg. Kven har teke biletet?
- b) Kva for målar har vekt oppsikt med ein serie ho kallar Munch-adapsjonar?
- c) Og kven var det som gjorde Edvard Munch selskap i vinterens store utstilling på Munch-museet i Oslo?

- d) Kva for tsjekkiskfødd grafikar og teiknar har vore professor og rektor ved Statens Kunstakademi i Oslo?
- e) Kven er kunstnaren bak den svært omstridde utsmykkinga av Regjeringskvartalet, som enda med at det tredje bestilte biletet vart avvist av Helsedepartementet?

BEGYNNER PÅ N

- a) Kva er fornamnet til den snart 43 år gamle japanske skihopparen Kasai?

- b) Kva er namnet på mafiaen i Calabria, rekna som kanskje den mektigaste kriminelle organisasjonen i verda?
- c) Kva for statseigd matforskningsinstitutt har hovudkontoret sitt i Tromsø?
- d) Filmindustrien i Nigeria blir i omfang berre slått av den indiske. Kva blir han ofte omtala som?
- e) Kven var ifølgje Bibelen konge i Babylon då Jerusalem vart hærteken rundt år 600 før vår tidsrekning?

SVAR:

HELLAS I KRISE

- a) Syriza
b) Aleksis Tsipras
c) Gyline Daggyr
d) Drakme
e) Det internasjonale pengefondet (IMF)

ERTER OG BØNNER

- a) Hummus
b) Kikerter
c) Kidney-bønner
d) H.C. Andersen
e) Rowan Atkinson

NORSKE SAMTIDS-KUNSTNARAR

- a) Per Mønning
b) Umi Askeland
c) Barne Melgaard
d) Zdenka Rusova
e) Vanessa Baird

BEGYNNER PÅ N

- a) Noriaki
b) Ndrangheta
c) Noima
d) Nollywood
e) Nebukadnesar

Sitert:

DEN SISTE OLJE

«Data er den nye oljen.»

Lett å si for Ove Skåra i DATATILSYNET, så klart. Men vil data varme husene våre og få bilene til å gå? (Morgenbladet)

«Var baluba den nye oljen, ville fremtiden vært reddet.»

Men det er det ikke, konstaterer Nationens kommentator Michael Brøndbo, til fortvilelse for baluba-rammede Fremskrittspartiet.

«Råstoff fra jord- og skogbruk kan bli 'den nye oljen'.»

Bæsj! Er hva vi skal leve av, om Ola Rusaanes i Innovasjon Norge får rett. (Ringsaker blad)

«[Tarje Bjørgum] tror ikke at gründerne alene kan bli den nye oljen.»

Vi må bare gi full støtte til fagsjefen for IKT og digitale næringer i Abelia. Gründerne brenner dårlig og forurenser for mye. (Aftenposten)

«Den 'nye' oljen i markedet er amerikansk skiferolje.»

Dagens Næringsliv har nok rett. Ikke et vondt ord om bæsj og gründerne, men oljen er og blir det vi skal leve av når oljen tar slutt.

BIRGITTE LJUNGGREN

Medlem nummer 40045890 i Forskerforbundet

STILLING: førsteamanuensis ved Dronning Mauds Minne Høgskole og forsker ved Trøndelag forskning og utvikling

UTDANNING: doktorgrad i sosiologi ved NTNU

KARRIEREMÅL: Jeg ønsker meg et meningsfylt yrkesliv der jeg har tid til både å undervise og å forske.

En tapt gartner

– Hva jobber du med akkurat nå?

– Ved Trøndelag forskning og utvikling er vi i sluttfasen med å evaluere samhandlingsreformen. Jeg jobber også med et prosjekt om kjønn og innovasjon (GENINNO) innenfor Forskningsrådets satsing på innovasjon gjennom samhandling. Og så underviser jeg.

– Hvor tenker du best?

– Jeg tror jeg tenker best når jeg sitter med dataanalyser sammen med andre og kaster ball.

– Hva er den viktigste boken i ditt akademiske liv?

– Det er ikke en bok, men en publisert forelesning: *Governmentality* av den franske filosofen Michel Foucault, om makt og styringskunst. Den har jeg vendt tilbake til mange ganger.

– Hva skal til for å bli en god sosiolog?

– Du må være nysgjerrig på sosiale relasjoner, både på mikro- og makronivå.

– Hva er tabu i ditt fag?

– Sosiologi er et så stort fag og rommer så mye. Det å ha et kjønnsperspektiv i forskningen kan vel kanskje være et hår i suppa for enkelte, men om det er tabu, vil jeg kanskje ikke si.

– Hva karakteriserer kontorplassen din?

– Der råder kreativt rot, og det trives jeg veldig godt med. Jeg er avhengig av litt rot, og rydder bare når det tar helt overhånd.

– Om du kunne ha tilbrakt et år ved en annen institusjon hvor som helst i verden, hva ville du ha valgt da?

– University of California, Berkeley. Mye spennende forskning har kommet derfra, i tillegg til at klimaet ikke er ille.

– Om du måtte ha valgt deg et annet fagfelt, hva ville du ha falt ned på da?

– Jeg hadde gjerne blitt gartner,

ettersom jeg er veldig hageglad. Men om jeg skulle fortsatt innenfor academia, hadde det kanskje blitt statsvitenskap.

– Hvilke tiltak ville du ha gjennomført om du var kunnskapsminister?

– Jeg ville forsøkt å få bukt med alle de midlertidige stillingene i sektoren. Det er tydelig behov for folk, og da er det meningsløst at de samme folkene skal gå år etter år på kontrakter.

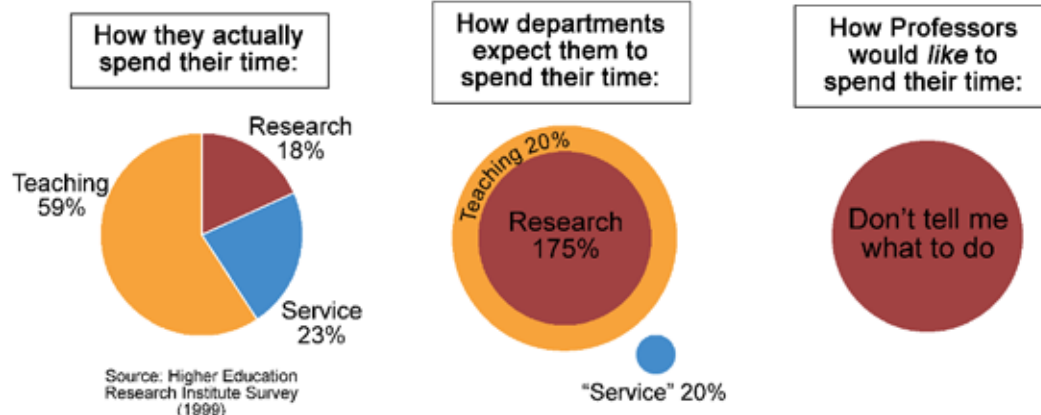
– Hva vil du lese mer om i Forskerforum?

– Det klarer jeg ikke å svare på. Det rent faglige leser jeg om i vitenskapelige artikler, så Forskerforum gir meg heller et innblikk i andre fagfelt.

✦ AV SIRI LINDSTAD

PhD Comics

HOW PROFESSORS SPEND THEIR TIME

JORGE CHAM © 2008

WWW.PHDCOMICS.COM

Skapelsens språk

Forbilledlig kunnskapsformidling om genetikkens historie, mekanismer og komplikasjoner.

Vi er nå i ferd med å lære oss det språket Gud brukte da han skapte verden.» Det sa Bill Clinton da tidsskriftene *Science* og *Nature* lanserte «det menneskelige genom», det vil si vårt totale arvemateriale. Hvis vi kan stryke hans pompøse bruk av Gud, kan jeg, etter å ha lest boka *Mendels arv*, være tilbøyelig til å følge ham. Dette er skapelsens språk.

Det er forresten biologen Dag O. Hessen som siterer Clinton. Sammen med biolog og tidligere forlagsredaktør Thore Lie og biolog Nils Chr. Stenseth er han redaktør for antologien. Den består av 17 artikler, fordelt på tre deler, skrevet av 21 bidragsytere. Så godt som alle har naturvitenskapelig bakgrunn.

Boka starter i byen Brunn i Tsjekkia i 1865. Der viste munken Gregor Johann Mendel hvordan hans krysningsforsøk av erkeblomster kunne få oss til å forstå hvordan karaktertrekk går i arv. Nesten ingen hørte på ham, og det skulle gå tretti år før hans funn ble anerkjent som et paradigmeskifte. Det markerte en ny tidsregning for biologien, medisinen og landbruket. Det er denne nye tidsregningen boka hovedsakelig handler om.

Den første delen, *Grunnlaget*, starter med Mendels biografi, før vi presenteres for grunnleggende kunnskap om samfunnets forståelse av arvelighet og genbegrepet opp gjennom historien. Boka andre del, *Innsikten*, tar for seg mekanismene bak arvelige forandringer, og utviklingen av en bedre forståelse for det genetiske grunnlaget for variasjon, mangfold og dannelse av nye arter. Boka siste del, *Anvendelsene*, går tydeligere inn i aktuelle, ofte kontroversielle, problemstillinger knyttet til genteknologi. Kapitlene holder gjennomgående et høyt faglig nivå. Selv om noen er svært fagspesifikke og detaljerte, og dermed mer krevende å lese, så er det imponerende godt formidlingsarbeid.

Utover den faglige kvaliteten er det særlig tre grep som kan forklare den vellykkede formidlingen. For det første er artikkelforfatterne ofte personlige. Professor i genetisk medisin, Dag Undlien, forteller for eksempel om hvordan det gikk da han sendte inn sin blodprøve og fikk sitt genom kartlagt. Gjennom fortellingen får han forklart hva *sekvenseringsteknologi* består i, og hva man kan – og ikke kan – finne ut av det. Slik berøres universelle etiske utfordringer både knyttet til privatpersoner (vil jeg, og familien min, virkelig vite om jeg har noen arvelige sykdommer?), og til en videre

samfunnskontekst (ønsker vi et sorteringssamfunn der man skal kunne velge bort fostre på bakgrunn av det som oppdages?).

Det andre grepet består i at artiklene sjelden går av veien for å berøre konflikter. De tar for eksempel utgangspunkt i en kompetent, men subjektiv oppfatning som strider mot andre oppfatninger. Et eksempel er professor Thomas F. Hansens kritikk av programmet *Hjernevask*: «Når Eia, Ihle og deres eksperter refererer til arvelighet i menneskelige trekk, så er det basert på konkrete statistiske estimater, men jeg mener deres tolkninger av disse estimatene og de implikasjonene de trekker fra dem er til dels grovt feilaktige», skriver han, før han gjør rede for den historiske, biologiske forståelsen av arvelighet, og begrunner sin kritikk av statistisk genetikk og arvelighet.

Generelt dreier det seg om faglige uenigheter og intriger i academia helt tilbake til Mendels tid, men også om aktuelle samfunnsdebatter. Dette er boka tredje grep; temaene er relevante for folk. Det kan dreie seg om genmodifisert mat, kreftforskning, oppbevaring av genetisk informasjon og personvern – og hva vet menigmann egentlig om genetikk? Dette har Rebecca

Bru Carvers forsket på. Hun undersøker hvordan media og skolen formidler kunnskap om genetikk, og viser at publikums forståelse av gener ikke er like deterministiske som noen kritikere har fryktet. Ikke desto mindre er det «behov for en bedre forståelse av samspillet mellom gener, personlig atferd og miljø».

Det er særlig her jeg oppfatter at boka åpner for at skapelsens språk har en videre betydning enn slik Clinton forstod det. Der Clinton lot Gud få et språk gjennom formel og modeller som beviser og illustrerer gener og arv, forstår jeg skapelsens språk som et samspill mellom biologi, individualitet og kultur. For selv om ytterst få av boka bidragsytere har samfunnsvitenskapelig eller humanistisk fagbakgrunn, viser flere av bidragene med all tydelighet at arvelighet og genetikk slett ikke kan isoleres fra resten av mennesket, fra miljø eller kultur. Snarere tvert imot. Som helhet forfekter boka at antagelsen om at genene i seg selv har en deterministisk makt over mennesket, er en potensielt destruktiv forenkling. Slik viser *Mendels lov* tegn til å åpne opp for langt mer mangfoldig og tverrfaglig forståelse både av natur, kultur og mennesket.

AV RAGNHILD FJELLRO

DAG O. HESSEN, THORE LIE
og NILS CHR. STENSETH (red.)
Mendels Arv. Genetikkenes æra
Gyldendal, 2015
435 sider
Veil. pris: kr 449

Hva er sant?

Rom for tanke i en bok som stiller spørsmål om historiefaget, men ender med å svare for hele humaniora.

ERLING SANDMO

Tid for historie. En bok om historiske spørsmål

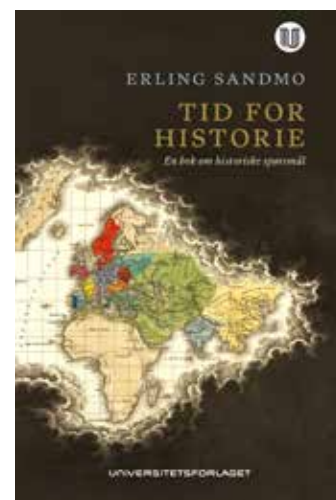
Universitetsforlaget, 2014

248 sider

Veil. pris: kr 349

Erling Sandmo er professor i historie ved Universitetet i Oslo, og for allmennheten kjent som skribent og debattant, av musikk spesielt, kultur generelt og humaniora essensielt. Boken *Tid for historie* finner sin naturlige plass i Sandmos virke og er en lettest, men ikke derfor enkel, bok om historiefaget.

Det vil si – det er en historie om det historiske ved historiefaget selv. Bokens innledning er en personlig iscenesettelse av dynamikken mellom lidenskap og vitenskap, nytelsen over å berøre en bok «trykket 18 år før Johann Sebastian Bachs fødsel», og utfordringene i møte med tekstlige *erfaringer* som er så fremmede at det er vanskelig i det hele tatt å bruke ord som sannhet, virkelighet og historie. Fortellingen om en kjøttetende monsterfrosk i en by i nærheten av Bagdad, og om et forsvunnet, firfotet monster som tidligere har vært dens kompanjong, er kuriøs, og Sandmo bruker den for å illustrere spørsmålet: Hvordan skal vi forholde oss til fortidens historiske fremstillinger? På et grunnleggende nivå handler det om tekstlesing, om språk, om fortolkning og fremstilling. Humanistisk kulturhermeneutikk om man vil.

Selv om boken i skrivemåten er essayistisk, er den ikke utpreget fri i sin form. Snarere er den nesten overraskende konvensjonelt bygd opp: Etter innledningen følger kapitler om antikken, middelalderen, renessansen og opplysningstiden. Sandmo diskuterer, gjennom gode eksempler som setter teksten i bevegelse, både hvilke spørsmål som ble stilt, hvorfor de ble ansett for å være de viktige spørsmålene å stille, og han diskuterer strategiene som ble valgt for å besvare dem. Epokiseringen – et historiefaglig grep som Sandmo selv problematiserer i boken – gjør bokens fremstilling oversiktlig, og gir den et skinn av å være en innføring i historiefagets historie. Omdreiningen kommer ganske nøyaktig halvveis i boken, der kapittel fem åpner med historikeren Leopold von Ranke's setning om at historieskrivningens oppgave ikke er å felle dommer, men å vise «hvordan det egentlig var». Gjennom en problematisering av ordene «egentlig» og «var» stilles de foregående kapitlene i nytt lys, og herfra blir boken mer teoretisk og mer refleksiv. Der de første kapitlene tillater seg å dvele ved eksempler på historiske hendelser og deres fortellere, gir resten av boken en oversikt over nyere teoretiske ståsteder og tendenser – marxisme, strukturalisme, kjønnsperspektiv, metahistorikk, litteraritet osv. – før den fortsetter med nåtidige spørsmål om globalisering, og avsluttes med en kort betraktning om vestlig vs. arabisk og kinesiske historiefortelling. Her innrømmes det at dette er en bok om vesten, og når den sånn helt til slutt kaster blikket mot andre deler av verden, blir savnet jeg føler når jeg leser boken, også navngitt; hvor er resten? Kanskje kan jeg også innvende at boken i siste halvdel står i fare for å bli for lite spesifikk i forhold til historiefaglige spørsmål, at den er farlig nær å bli en oversikt over ulike teoretiske skoler innenfor humaniora *generelt*? Dette er selvsagt både tilgjengelig og forståelig, og sannsynligvis helt bevisst: Det gjør også at boken får en større horisont, at den strekker seg etter disse besværlige og ubesvarlige spørsmålene: Hva er sant, og hvem har rett?

AV KJETIL VIKENE

Kunnskap nedenfra

En bok som kan gjøre deg frustrert. Nei, den er ikke dårlig, men viser konsekvenser av byråkrati.

KARIN WIDERBERG
I hjertet av velferdsstaten.
En invitasjon til institusjonell etnografi
Cappelen Damm Akademisk, 2015
250 sider
Veil. pris: kr 379

Institusjonell etnografi (IE) representerer et lite opprør mot de begrepene, teoriene og forestillingene som den tradisjonelle samfunnsvitenskapen har bygd sin kunnskap om samfunnet og dets ulike institusjoner ved hjelp av. Forskningssubjektene erfaringsverden kommer ikke til syne når de møtes gjennom begreper og abstraksjoner, er én kritikk. Som følge av det er det sannsynlig at forskeren dermed produserer kunnskap om folk og ikke for dem, og derfor at all kunnskapsproduksjon alltid vil ha et element av maktutøvelse i seg. Når oppdraget i mange tilfeller så er å undersøke nettopp makt og styring i samfunnet, kan det bli kinkig.

Det er nettopp styring IE er opptatt av. Hvordan offentlig sektor, med alle sine måle- og kontrollsystemer, slår inn på «bakkeplan». Hvordan styring faktisk skjer, er hva man søker å finne ut av. IE er således en metode for å erverve slik kunnskap. Det ligger i begrepet «etnografi» at metoden er kvalitativ, og at den innebærer en nærhet til informantene, og her er det åpne intervjuer som er standarden. Artikkelksamlingen *I hjertet av velferdsstaten*, redigert av professor i sosiologi Karin Wi-

derberg, inneholder ni empiriske studier der alle gjør bruk av IE. Her møter vi blant annet den barnehegeantsatte som skal forholde seg til barn som vekker bekymring, den pårørende som klager på dårlig eldreomsorg, konsekvensene av et «tenure track»-system innenfor akademia og den UDI-ansattes håndtering av tvil i asylsaker. Og utgangspunktet for forskningen er: Hvordan ser systemet/styringen ut fra de respektive posisjonene? Men man spør ikke informantene om det, i stedet spør man om deres hverdag/arbeidsdag. Hva er det de faktisk gjør? Og hvilke muligheter har de hele tiden? Informantene beskriver gjennom et erfaringsnært språk sine egne aktiviteter og gjøremål, og tankevirksomheten knyttet til dette.

Ut fra disse beskrivelsene kommer makroplanet, styringen altså, til syne: det være seg i form av rammeplanen, måloppnåelsen, dokumenteringsinstruksen. Inngangen til kunnskap om de institusjonelle prosessene kommer altså nedenfra, og ikke bare det, men fra et gitt ståsted der nede. Man får øye på makroplanet slik det nedfeller seg på praksisnivå, gjennom de ulike relasjonene og diskursene som informantenes praksis er innvevd i. Man undersøker hvordan hverdagslivets/arbeidslivets erfaringer er kjedet sammen med makroplanet og maktstrukturene her. Det er ikke sikkert at disse er kjent for den enkelte. Men her kommer poenget med kunnskap for folk inn: Dersom styringsinstruksene er uklare eller motstridige, og derfor særlig utfordrende å håndtere, kan de nå lære at det ikke er noe de selv må bære ansvaret for, det er systemet som skaper vanskelighetene.

Boka er først og fremst en innføring i og anbefaling av metoden IE. Som det fungerer den godt – så lenge man leser introduksjonspitlet til slutt. Det er nemlig altfor innforstått (og innledningsvis også med upresist språk) og er derfor avhengig av de andre tekstene, som er både klare og inviterende. Som en analyse av styringsrelasjonene rekker den bare å pirre deg litt. Du skjønner at frustrasjon og usikkerhet ligger i kjølvannet mange steder, men det er ingen sammenfattende analyser. Til det trengs kanskje andre tilnæringsmåter.

AV AASNE JORDHEIM

NYE BØKER AV FORSKERE

BJARNE MARKUSSEN (red.)
Lydspor
Portal Akademisk, 2015
384 sider
Veil. pris: kr 399

Boka handler om multimodal kunst, den som kombinerer tekst, musikk og bilder. Hva skjer når kunststartene møtes? Etter et teoretisk bidrag følger fjorten artikler med analyser av blant annet salmer, viser, musikkvideoer og tonesettinger av klassiske dikt. Blant de omtalte artistene er Lars Vaular, Stella Mwangi, Cornelis Vreeswijk og a-ha. Markussen er førsteamanuensis i nordisk litteraturvitenskap ved Universitetet i Agder.

TRINE LISE BAKKEN
Utviklingshemning og hverdagsvansker. Faktorer som påvirker psykisk helse
Gyldendal Akademisk, 2015
208 sider
Veil. pris: kr 335

Mennesker med utviklingshemning møter daglig mange utfordringer. Overbelastning, irritabilitet, tristhet, smerte og redsel kan gi seg utslag i voldsom væremåte. Her presenteres faktorer som virker inn på psykisk helse, og som er særlig viktige for personer med utviklingshemning. Bakken er forsker ph.d./cand.san. og psykiatrisk sykepleier. Hun leder en regional kompetansetjeneste ved Oslo universitetssykehus HF.

SÆTHER, STIG ARVE (red.)
Trenerroller
Fagbokforlaget, 2015
160 sider
Veil. pris: kr 349

Boka tar for seg de mangfoldige rollene til profesjonelle og frivillige trenere. Noen av temaene er motivasjon og måloppnåelse, trening og kosthold, evaluering av egen rolleutøvelse, bruk av media og utfordringer for kvinnelige topptrenere. Dette er et forskningsbasert bidrag til å forstå hvordan en trener kan mestre rollene. Sæther er universitetslektor i idrettsvitenskap ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU.

Myten om de rike universitetene

Finansieringen av universitetene er stort sett gjennomsliktig, hevder UiO-rector Ole Petter Ottersen. Han avviser at de gamle universitetene har «en skjult milliardstøtte».

Kunnskapsministeren har varslet at det kommer en stortingsmelding om struktur i høyere utdanning rundt påske. I samme melding kommer også signaler om finansieringssystemet for universiteter og høyskoler. Det er en utbredt oppfatning at det er systematiske forskjeller i finansieringen av universiteter og høyskoler. Noen forskjeller eksisterer, men disse skyldes ulikheter i oppgaver og ansvar – ikke at samme oppgave finansieres ulikt.

Dagens finansieringsmodell beregner institusjonenes økonomiske rammer slik at tre av ti kroner bevilges på grunnlag av resultater innenfor forskning og utdanning. De resterende syv kronene er resultat av historikk og politikk – dette er den såkalte basiskomponenten. I april 2014 nedsatte kunnskapsministeren en faglig ekspertgruppe for å gjennomgå finansieringen av universiteter og høyskoler. Ekspertgruppen foreslår en ny finansieringsmodell med enkelte endringer når det gjelder hvordan resultatene måles, og med muligheter for tettere departemental styring gjennom såkalte utviklingsavtaler. I sum er forslagene ganske moderate. Men gjennomgangen av finansieringssystemet og forventningene om politiske grep har startet en debatt i sektoren. Mange ser basiskomponenten av finansieringssystemet som en «sort boks» som hindrer innsyn i de premisser som gjelder, og som derved gjør det vanskelig å argumentere for økte bevilgninger til den enkelte institusjon. Det hevdes at det er store forskjeller mellom institusjonene, og at noen mottar en større basisbevilgning enn andre. Her oppstår myten om de rike universitetene.

Debatten preges av tabloide oppslag der vi får høre at høyskolene er «absurd diskriminert gjennom skjevhet i fordelingen av basisbevilgningen», at «begrunnelsen for differansen i bevilgninger mellom institusjoner er overlatt til fantasien», og at de gamle universitetene har «en skjult milliardstøtte».

Vi har sett på påstandene og kan vise at boksen er relativt gjennomsliktig og langt fra ugjennomtrengelig.

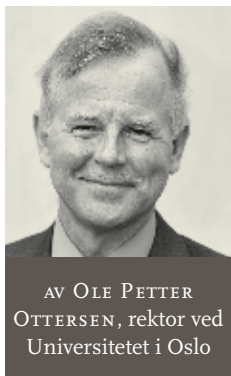
Den gjennomsliktige boksen

Leser man de årlige statsbudsjettene og leter litt i Database for statistikk om høyere utdanning (DBH), finner man ut at basiskomponenten ikke er noen sort boks som kun er «overlatt til fantasien».

Av basiskomponenten går

- litt over 15 prosent til forskerrekuttering
- ca. 43 prosent til studieplasser
- 22 prosent til arealkostnader
- nærmere 2 prosent til drift av museer

Vi kan altså forklare om lag 82 prosent av basiskomponenten av sektorens budsjett (se tabell 1). La oss ta en gjennomgang.

AV OLE PETTER OTTERSEN, rektor ved Universitetet i Oslo

Antall rekrutteringsstillinger. De gamle universitetene har av historiske årsaker mye av ansvaret for landets forskerutdanning og har brorparten og vel så det av alle rekrutteringsstillinger. Av sektorens 3053 øremerkede rekrutteringsstillinger i 2013 er tre av fire ved de fire største universitetene.

Antall studieplasser og fagsammensetningen av dem. Noen institusjoner har mange studieplasser; andre har færre. Noen har kostbare utdanningsløp, f.eks. medisinerutdanning, andre har en overvekt av billigere bachelorstudier. De dyreste studieplassene befinner seg ved universitetene. Samme type studium er imidlertid finansiert helt likt, uavhengig av institusjonskategori og inkluderer naturligvis også midler for den grunnleggende forskningen som er basis for den forskningsbaserte undervisningen som gis.

Antall kvadratmeter samt forvaltningsordning for bygningene. For arealkostnader er det slik at de gamle universitetene og noen vitenskapelige

høyskoler er selvforvaltende institusjoner, mens majoriteten av sektoren leier sine bygninger av Statsbygg. Dette innebærer betydelige kostnadsforskjeller. Høyskolene og de nye universitetene har høyere arealkostnader – kostnader som de har fått finansiering for. De gamle universitetene har en nedslitt bygningsmasse. I stedet for skjulte milliardssubsidier har vi et vedlikeholdsetterslep på flere milliarder som det ikke finnes bevilgninger til.

Hvorvidt man har ansvar for museer eller ikke.

Fem av universitetene har universitetsmuseer; øvrige institusjoner har ikke et slikt ansvar.

Disse komponentene forklarer en stor del av basisbevilgningen til universitetene. Dekomponert på denne måten er den svarte boksen blitt ganske så gjennomsliktig.

Det uforklarte og det strategiske. Det er kun 18 prosent av basiskomponenten som vi ikke umiddelbart ser hvordan KD regner seg frem til – 13 prosent av det totale budsjettet for sektoren, når vi også inkluderer resultatinsentivene. Dette utgjør tre milliarder kroner av et budsjett på 26 milliarder kroner.

Er det de «gamle universitetene» som forsyner seg grovt av denne uforklarte delen av kaken? Nei, slik er det ikke. Av figur 1 ser vi at både Universitetet i Bergen og Universitetet i Oslo mottar mindre enn gjennomsnittlig av den uforklarte delen. De som mottar prosentmessig mest, er Samisk høyskole, Norges idrettshøyskole og Universitetet i Tromsø.

Av de seks institusjonene i Norge som har den høyeste uforklarte andelen basismidler, befinner fire seg langt mot nord, én driver med idrett og én har sitt utspring i primærnæringssektoren. Ulik institusjonskategori (universitet/høyskole) er ikke en mulig forklaring på dette.

Den delen av rammebevilgningen som ikke er direkte knyttet til definerte oppgaver og ansvar, er kanskje den aller viktigste delen av vår rammebevilgning. Det er denne «uforklarte» delen som gir institusjonene fleksibilitet og strategisk handlingsrom. Det er fra denne delen av budsjettet vi skal hente ekstra ressurser for å støtte opp under

KRONIKK & DEBATT

Send debattinnlegg og kronikkforslag til
kjetil.brottveit@forskerforum.no.

Maks lengde på kronikk: 9000 tegn med mellomrom. Honorar for trykte kronikker: kr 2000.

Maks lengde på debattinnlegg: 7000 tegn med mellomrom, men kortere innlegg har større sjanse for å bli trykket. Debattinnlegg honoreres ikke.

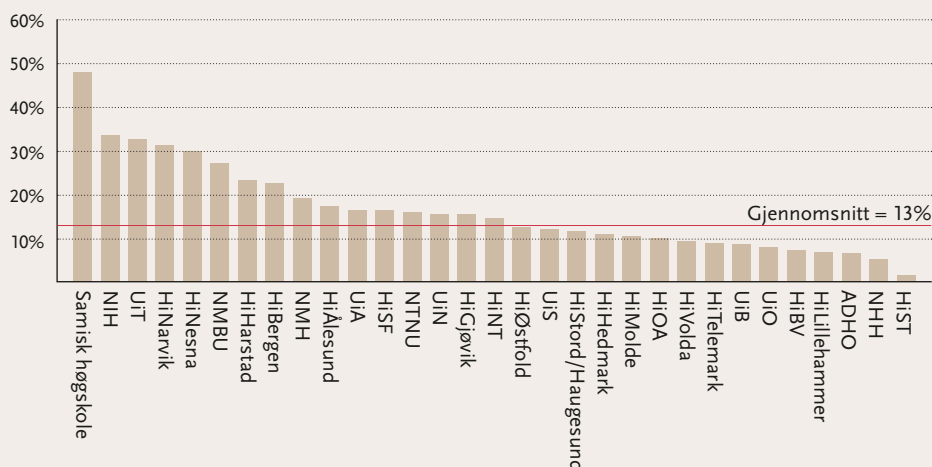
fremragende forskningsmiljøer og fremragende utdanning, og det er herfra vi skal hente midler for å svare på myndighetenes marsjordre om å konkurrere mer effektivt om de forskningsmid-

lene som går gjennom Brussel. Myten om de rike universitetene er klar for avlivning. Det er flott at vi har fått en debatt om finansiering. Men denne debatten må være basert på fakta.

Institusjonenes basisbevilgning (tabell 1)

	1000 kroner	% (total)	% (basis)
Utdanningsresultater	6 269 989	24,1 %	
Forskningsresultater	1 496 738	5,8 %	
Resultatinsentiver	7 766 727	29,9 %	
Rekrutteringsstillinger	2 767 669	10,6 %	15,2 %
Studieplasser	7 830 657	30,1 %	42,9 %
Museer	339 843	1,3 %	1,9 %
Bygninger	4 011 242	15,4 %	22,0 %
Uforklart	3 283 345	12,6 %	18,0 %
Basiskomponenten	18 232 756	70,1 %	100,0 %
Totalt	25 999 483	100,0 %	

Uforklart del av finansieringen (figur 1)

Gjennomsnittet er markert med den røde linja i figuren. Vi ser at den uforklarte delen av bevilgningen målt i prosent av total bevilgning til den enkelte institusjon varierer fra 50 prosent til én prosent.

Best tilpassa!

DARWIN: I Forskerforum nr. 2 blir dessverre ei vanleg mistyding av Darwins utviklingslære teken opp att gjennom setninga «teorien om den sterkaste sin rett» i biletteksten på side 18. Charles Darwins formulering i *The Origin of Species* var «survival of the fittest», som best kan omsetjast med at individa som tilpassar seg miljøet best, overlever og fører genane vidare.

Eg er ikkje biolog, mitt forskingsfelt er IT, men eg meiner det er viktig å rydda opp i ei så utbreidd mistyding.

AV SVEIN ØLNES,
Vestlandsforskning, Sogndal

Forskerforum sluttar seg til rettinga. Red.

Retting om gjesteskribent

Spalta til Heidi Jensberg i Forskerforum nr. 3 var utstyrt med eit bilete av ein annan gjesteskribent, Mona Nystad. Vi seier oss leie for feilen. Red.

Et eklatant brudd

Prorektor Kari Melbys uttalelser om forskningstid bryter eklatant med den norske universitetsmodellen, skriver tre representanter for Forskerforbundet.

FORSKNINGSTID: I Forskerforum.no uttaler prorektor for forskning ved NTNU, Kari Melby, følgende: «Universitetene vil bevege seg i retning høyskolene når det gjelder tid til forskning.»

Dessverre er dette en uttalelse som føyer seg inn i rekken av angrep på den norske universitetsmodellen, bort fra det som har vært et mer eller mindre rådende ideal siden etableringen av vårt første universitet i 1811. Den gangen var Humboldt og Universitetet i Berlin vårt store ideal, det som skulle gi Det Kongelige Frederiks universitet i Christiania egenart. Under overskrifter som «dannelse gjennom vitenskap» og «enhet av forskning og utdanning» ble ideen om professoren som både forsker og samtidig underviser sine studenter, skapt. Dette utviklet seg og ble stadfestet gjennom hele

AV STEINAR VAGSTAD, leder i Forskerforbundet ved UiB,
STEINAR A. SÆTHER, leder i Forskerforbundet ved UiO og
KRISTIAN MOLLESTAD, hovedtillitsvalgt i Forskerforbundet ved UiO

1800-tallet, og har siden fulgt universitetene i Norge.

I 1992 ble det inngått en særavtale mellom departementet og organisasjonene om lønns- og arbeidsvilkår for undervisnings- og forskerstillinger ved universiteter og høyskoler. I det omforente referatet fra forhandlingene stadfestes det at forskningsandelen ved universiteter og de vitenskapelige høyskoler «som hovedregel [skal] være like stor som undervisningsandelen».

I nyere tid har dette prinsippet vært truet. I forbindelse med Mjøs-utvalget, Ryssdal-utvalget og kvalitetsreformen ble det for alvor satt på prøve. Dette var derfor ett

av fire hovedpunkter i Vox Academicas og Fritt Akademias kamp i 2003–2005: å forsvare den individuelle forskningsretten og forskningsfriheten:

«Fri og uavhengig undervisning og forskning er en hjørnestein i et moderne demokrati. Historisk har forskerne ved norske universiteter hatt rett til forskningstid, rett til selv å velge forskningstema, og til offentlig å gjøre rede for forskningen sin.»

Tid til forskning er åpenbart avgjørende. Uten tid til forskning spiller det liten rolle om forskeren har lov til selv å velge forskningstema og hvordan forskningen skal offentliggjøres.

Høsten 2005 valgte Kunnskapsdepartementet (KD) likevel ensidig å oppheve de sentrale retningslinjene om fordelingen av arbeidstiden mellom forskning og undervisning. Dette medførte at særavtalen fra 1992 ble sagt opp.

KD forbød samtidig universitetene å inngå lokale særavtaler. Dette skapte en juridisk svak posisjon for alle ansatte i kombinerte undervisnings- og forskningsstillinger, primært professorer og førsteamanuenser. Det var nå opp til den enkelte institusjon hva de ville gjøre. De fleste universitetene valgte å etablere egne retningslinjer som iver tok prinsippene fra særavtalene.

Musikhögskolan i Örebro söker

PREFEKT

Vi lägger stor vikt vid dina personliga egenskaper såsom förmåga att leda och utveckla verksamheten med tydliga mål och visioner samt att driva och genomföra förändrings och utvecklingsarbete som kan innebära prioritering och profilering.

Du behöver god samarbetsförmåga samt bidra till att utveckla samarbetet med universitetsledningen, övriga institutioner och administrativa stödfunktioner. Det förutsätts att du är tillgänglig med hög närvaro i verksamheten.

Läs fullständig annons på
www.oru.se/ledigajobb

KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning søker

FORSKERE

Vi søker 1-2 forskere med erfaring innenfor kirke-, religions- og livssynsforskning. KIFOs forskere har et høyt publiseringsnivå og setter ofte dagsorden i offentlige debatter. Vi har også et stort faglig nettverk og deltar i flere internasjonale forsknings-prosjekter. Søkere kan ha samfunnsvitenskapelig, humanistisk eller teologisk bakgrunn. Det stilles krav om førstestillingskompetanse og/eller erfaring med empirisk forskning.

Fullstendig utlysning: www.kifo.no
informasjon anund.brottveit@kifo.no tlf 23 33 47 25
Søknadsfrist 27. april 2015

Idealet om at undervisningen ved universitetene skal være forskningsbasert og at underviserne også skal forske, står heldigvis sterkt som idé, selv om det ikke er juridisk forankret.

Bakgrunnen for å oppheve særavtalen var at man antok at de nye universitetene ikke ville være i stand til å gi sine ansatte i kombinerte undervisnings- og forskningsstillinger forsknings-tid etter 50/50-modellen.

«De gamle universitetene», derimot, kunne videreføre idealet gjennom egne retningslinjer for en lik fordeling mellom forskning og undervisning – for å sikre at de ansatte både fyller sin forskningsplikt og lar studentene få forskningsbasert undervisning.

Nå har det kommet et nytt økonomisk spøkelse for virksomhetene – den svært så omfattende omstrukturingsprosessen pålagt av KD. Plutselig er også «de gamle universitetene» i en ny støpeskje. Og det er gjennom mer eller mindre pålagte fusjoner vi nå ser at prinsippet om fordelingen mellom forskningstid og undervisning for vitenskapelig ansatte ved universitetene er truet. Når et universitet som NTNU innser at de ansatte på høyskolene ikke har den samme forskningspliktandelen som de ansatte på NTNU, og ledelsen uttaler til Forskerforum at de i lengden ikke ser det «som rimelig at de som yter lite eller ingenting med hensyn til dokumenterte forskningsresultat, skal ha en like raus forskningsressurs som de som drar det tyngste lasset», innebærer dette at man lar høyskolene sette standarden for forskningsressursene, stikk i strid med departementets uttalte hensikt med sammenslåingene.

Det er et svært viktig prinsipp ikke bare for universitetsansatte, men for universitetene som institusjon som nå settes på prøve. Og for å sitere UiOs rektorat i Aftenposten i 2012: «Et samfunn som kun ser på den kortsiktige økonomiske gevinsten av universitetene, er dømt til å bli et fattigere samfunn.»

For universitetene i Norge er ikke lønn et konkurransefortrinn. Derimot er gode og forutsigbare arbeidsvilkår, blant annet stabile ordninger for forskningstid og undervisning, blant våre fortrinn. De som søker førsteamanuensis- og professorstillinger, bør ikke være i tvil om at de har like mye tid til forskning som til undervisning i mange år framover. Det er derfor svært viktig ikke å skalte og valte med ordningene. Forutsigbar og stabil forskningstid er et fundament for den frie forskningen. Dette har vært et viktig prinsipp i kampen for flere faste ansettelser, og det vil være et viktig prinsipp i kampen for å opprettholde 50/50-ordningen på universitetene. For vår del er bekymringen for universitetenes rolle i samfunnet, for rekruttering av de beste og for styrket kvalitet både innen forskning og utdanning det som driver oss i kampen for å opprettholde prinsippet om lik fordeling mellom forskning og utdanning for de ansatte i kombinerte undervisnings- og forskningsstillinger. En usikkerhet med hensyn til hvilke vilkår som vil være gjeldende for den enkelte også etter tilsetting som førsteamanuensis eller professor, er ikke et konkurransefortrinn.

Eldremarkedet

Universitetet i Oslo har bestemt seg for å stå utenfor prosessen med sammenslutning av institusjoner for høyere utdanning. Jeg er ikke overbevist om at dette er klokt. Etter min mening kunne vårt lands største og eldste universitet hatt godt av institusjonell fornyelse. Utfordringen for alle store universiteter vil i fremtiden være å håndtere ulikeartede oppgaver, som naturlig vil kreve forskjellige organisasjonsløsninger. Det ville etter mitt syn vært en fordel om man hadde åpnet for et større institusjonelt mangfold ved å knytte til seg virksomheter som ville ha fremtvinget en differensiering, som man i fremtiden neppe vil unngå i noe fall. Og både ingeniørfag og bedriftsøkonomi kunne ha tilført min institusjon faglige impulser som kunne ha vært verdifulle, og kanskje til og med gjort utdannelsen i disse fagene mer interessant?

Men slik blir det nok ikke – i denne omgangen. Men det er fortsatt ikke for sent for Universitetet i Oslo å fusjonere med det andre universitetet i Oslo. Jeg sikter til Pensjonistuniversitetet, opprettet i 1982, for pensjonister over 60 år «med ubrukte ressurser, idéer og ønske om å utvikle seg». Dette universitetet tilbyr månedlige forelesninger, studiegrupper og reiser for sine medlemmer. Jeg var invitert til å holde en slik forelesning for en tid siden, og oppdaget at jeg skulle snakke for en fullsatt Klingenberg kino! Pensjonistuniversitetet teller 1100 medlemmer – meget aktive, kunnskapsrike og interesserte.

Hvorfor holdes ikke disse forelesningene i ett av universitetets store auditorier? Og hvorfor tilbyr ikke universitetet undervisning og eksamener tilpasset denne gruppen av kunnskapsøkende? Universitetet har konsentrert

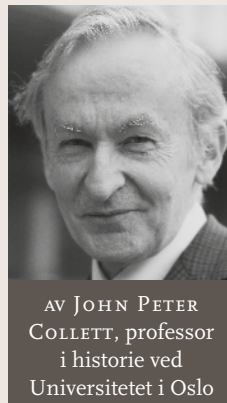
seg om å gi utdanning til unge, som forberedelse til en yrkeskarriere over 30–40 år. Nå står vi overfor et økende antall eldre som kan se frem til nye 30–35 år som pensjonister. Hvorfor er ikke universitetene mer opptatt av å nå frem til disse?

Det er en utfordring å holde en aldrende befolkning i god form. Det forskes intenst på de fysiske utfordringene. De psykiske er ikke mindre viktige. I den siste tredjedelen av livet er trangen til å finne mening med tilværelsen i hvert fall ikke svakere enn i yngre år. Vi ser at mange pensjonister ønsker å ta opp fag som historie, idéhistorie, kunsthistorie, religionshistorie – fag som de ikke hadde tid til å reflektere over i et aktivt yrkesliv. Og jeg er overbevist om at slike fag har mye å bidra med til dem som har lagt yrkeslivet bak seg. Jeg tror vi kan bidra til å gjøre pensjonistårene til en lykkelig tid for mange.

Det kommer noen i denne aldersgruppen og hører på mine forelesninger, men vi har plass til mange flere! Humaniorafagene ser sin posisjon truet. Her har vi en stor oppgave å ta opp. Og som vi bør ta opp for å oppfylle universitetets forpliktelser overfor et samfunn som ønsker å bidra til et godt og meningsfylt liv for alle sine borgere.

Slik ordla jeg meg for noen dager siden i en samtale med en av universitetets ledere. Han virket ikke entusiastisk. «Jaja, som tidtrøtte, kanskje», sa han. Men så fortalte jeg ham om den økonomiske suksessen som Cambridge University har gjort med sine sommerkurs, rettet mot denne aldersgruppen. «For», sa jeg, «dette er jo folk som er vant til å betale for seg». Da lyste han opp: «Et marked!»

Hvis det er nødvendig å oversette behov for mening og innhold i livet til økonomiske termer for å overbevise universitetets ledere, så gjør jeg det så gjerne.

AV JOHN PETER COLLETT, professor i historie ved Universitetet i Oslo

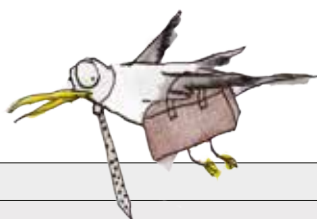
«Pensjonistuniversitetet teller 1100 medlemmer – meget aktive, kunnskapsrike og interesserte.»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om forskning. De faste gjestene er Bjørn Sverre Hol Haugen, Mona Nystad, John Peter Collett og Heidi Jensberg.

Forskerforbundets reiseforsikring - billigere og bedre!

	Europeiske reiseforsikring	Forskerforbundet reiseforsikring
Varighet fritidsreise	45 dager	90 dager
Varighet tjenestereise	45 dager	180 dager
Reisegods per person / per familie	30 000 / 60 000	50 000 / 200 000*
Billetter / pass per skadetilfelle	10 000	15 000
Kontanter per pers / familie	3 000 / 6 000	6 000 / 6 000
Mobiltelefon	3 000	20 000
Sykkel	0	20 000**
Enkeltgjenstander per person	10 000	20 000
Verdigjenstander per person / familie	Maksimalt 15 000 / 20 000	20 000 per gjenstand
Avbestilling per person / per familie	40 000 / 100 000	60 000 / 240 000*
Evakuering per person	30 000	Ubegrenset
Reisesyke (medisinsk behandling)	Ubegrenset	Ubegrenset
Hjemtransport	Ubegrenset	Ubegrenset
Innhenting av fastlagt reiserute per person	20 000	20 000
Innhenting av fastlagt reiserute per familie	50 000	80 000*
Overnatting / kostnader ved forsinket avgang per person	1 500	1 500
Overnatting / kostnader ved forsinket avgang per familie	4 000	6 000*
Forsinket bagasje per person	3 000 (4 timer)	4 000 (4 timer)
Reiseavbrudd per døgn per person	1 200	1 200
Reiseavbrudd totalt per person / familie	50 000 / 100 000	60 000 / 240 000*
Identitetstyveri	0	125 000***
Akutte skader og sykehusinnleggelser håndteres av	SOS Alarmsentral	SOS Alarmsentral
Pris en person dekning	kr 1 504	kr 1 025
Pris familiedekning	kr 1 801	kr 1 333

* Forutsatt 4 familiemedlemmer på tur. Øvre sum er lik forsikringssum per person multiplisert med antall familiemedlemmer på reise

** Ikke innenfor bostedskommune, studiested eller arbeidssted

*** Gjelder også når man ikke er på reise

Forskerforbundet har blant markedets beste og billigste reiseforsikringer.

I tillegg har vi en utvidet tjenestereisedekning spesielt tilpasset forskere og stipendiater.

Ny arbeidsmiljølov kan svekke den frie forskningen

Regjeringen og de to støttepartiene Venstre og Kristelig Folkeparti har blitt enige om forslag til ny arbeidsmiljølov.

– Selv om forhandlingene har resultert i noen positive justeringer, vil langt færre få fast jobb i forsknings- og kunnskapssektoren. Dette skaper utrygghet for den enkelte, for fagmiljøene og kan svekke forskningens uavhengighet, sier Petter Aaslestad, leder i Forskerforbundet.

– Mange forskere som blir gående uten fast jobb, kan føle seg presset til å gjøre funn i tråd med oppdragsgivers ønsker, i frykt for ikke å få forlengelse. Det skaper et press mot den kritiske og uavhengige forskningen, og kan svekke samfunnets tillit til denne, påpeker han.

Pris til lærere i Bahrain

Arthur Svenssons internasjonale pris for faglige rettigheter er tildelt Bahrain Teacher Associations (BTA) leder Mahdi Abu Dheeb og nestleder Jalila al-Salman.

– Dette er en viktig tildeling. Menneskerettighetssituasjonen i Bahrain er dypt kritikkverdig, sier Petter Aaslestad, leder i Forskerforbundet. Han håper at pristildelingen bedrer situasjonen til BTA, lærere, elever, studenter og utdanningssystemet i Bahrain.

Arthur Svensson-prisen deles ut årlig av Industri Energi. Det var Forskerforbundet, Skolenes landsforbund og Utdanningsforbundet som sammen med Education International nominerte BTA til prisen. Prisen deles ut i Oslo 17. juni.

Prisen på 500 000 norske kroner tildeles en person eller organisasjon som i særlig grad har fremmet faglige rettigheter eller fagorganisering i verden.

Vil ha flere dyktige kvinner i akademiske toppstillinger

For første gang er det flere kvinner enn menn som tar doktorgrad. Likevel utgjør kvinnene bare litt over 26 prosent av professorene i Norge. Nå frykter Forskerforbundet at innføring av innstegsstillinger kan føre til at prosentandelen kvinnelige professorer stagnerer.

Det er flere årsaker til at kvinner velger bort en akademisk karriere og at menn dominerer i de akademiske toppstillingene. En av disse er at kvinner er mer opptatt av forutsigbarhet og viktigheten av fast stilling enn det menn er. I akademia er hele 18 prosent av de som jobber i vitenskapelige stillinger på midlertidige kontrakter.

Skal vi få kvinner til å velge en akademisk karriere, må vi åpne opp for at forskningen kan gjøres innenfor normalarbeidsdagen og at det opprettes flere faste stillinger.

Lærerutdanning i fusjonenes og masternes tid

Forskerforbundet inviterer til dagskonferanse om lærerutdanning onsdag 22. april på Bjørvika konferansesenter i Oslo.

Lærerutdanningen er ett av de sju punktene statsråden har utpekt som spesielt satsingsområde.

Satses det nok og riktig?

Hvordan sikre kvalitet når vi samtidig trenger mange flere lærere?

Hva slags kompetanse kreves av lærerutdannere og morgendagens lærere når all lærerutdanning skal være masterutdanning?

Påmelding innen 10. april, se www.forskerforbundet.no/kalender.

– Renten må ned i Statens pensjonskasse

Mange banker tilbyr nå lånevilkår som er bedre enn tilbudet i Statens pensjonskasse (SPK). Unio, LO-Stat, YS-Stat og Akademikerne krever derfor at regjeringen raskt må ta initiativ til å senke boligrenten i SPK.

– Renten i Statens pensjonskasse, som bestemmes av regjeringen, er nå blitt så høy at staten tjener penger på de statsansattes boliglån. Det er urimelig, og som arbeidsgiver fører regjeringen på denne måten en dårlig personalpolitikk som ikke er i samsvar med intensjonen for ordningen, sier Petter Aaslestad, forhandlingsleder for Unio Stat.

– Vi er nå i den merkelige situasjon at renten i SPK fra 1. mars ligger betydelig høyere enn flere av de ordinære boligrentene i bankene. Staten tjener dermed grovt på å tilby boliglån til sine ansatte gjennom Statens pensjonskasse som følger normrenten, sier Aaslestad.

Unio og Forskerforbundet vokser

Unio hadde i 2014 en medlemsvekst på 3 prosent, og har nå cirka 332.000 medlemmer fordelt på sine 12 medlemsforbund. Forskerforbundets medlemstall økte med 2,2 prosent i 2014. Hittil i 2015 har Forskerforbundet også hatt svært god medlemsutvikling, med en netto vekst på over 100 medlemmer de to første månedene.

– Det at Unio vokser i antall medlemmer i en tid der organisasjonsgraden i Norge stagnerer, tyder på at våre medlemsforbund gjør en god rekrutteringsjobb, sier Unio-leder Anders Folkestad i en kommentar til tallene. – Vi ser blant annet at vi klarer å rekruttere studenter, noe som tyder på at forbundene er aktive på utdanningsstedene.

Fakta om Forskerforbundet

- **Forskerforbundet er landets** største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling.
- **Forskerforbundet har 19 000** medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.
- **Forskerforbundet arbeider for** høyere lønn og bedre arbeidsvilkår for medlemmene.

Kurs og seminarer

Forskerforbundet arrangerer følgende tillitsvalgtkurs i vår:

- 28. april: Kurs i praktisk lokallagsarbeid for tillitsvalgte og styremedlemmer.
- 7.–8. mai: Kurs i omstilling for tillitsvalgte
- 3.–5. juni: Grunnopplæring trinn I for nye tillitsvalgte (alle sektorer)

Med forbehold om endringer. Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

Verv en kollega!

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet i 2015 får vervepremie i form av et gavekort på 250 kroner. I tillegg er du med i trekningen av en Tivoli DAB-radio eller en Le Creuset jerngryte. Det foretas to trekninger, en for første halvår og en for andre halvår 2015. Les mer på forskerforbundet.no/vervekampanje.

FORSKER FORBUNDET

Følg oss!

facebook.com/forskerforbundet
twitter.com/Forsker

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2013–2015: Petter Aaslestad, NTNU (leder), Annelise Brox Larsen, UiT – Norges arktiske universitet (nestleder), Liv Berit Augestad, NTNU, Stig Ove Hjelmvoll, Barents Naturgass, Jan Hongso, Folkehelseinstituttet, Toril Ivarsoy, Universitetet i Bergen, Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen, Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara), Åge Hultgren, Universitetet i Stavanger (2. vara), Ågot Aakra, NMBU (3. vara)

SEKRETARIATET: **Generalsekretær:** Hilde Gunn Avløyp. **Kommunikasjon:** informasjonsleder Unn Rognmo, kommunikasjonsrådgiver Camilla Moe Røisland.

Fagpolitisk avdeling: avdelingssjef Bjørn T. Berg, spesialrådgiver Jon W. Iddeng, spesialrådgiver Kari Folkenborg. **Avdeling for lønns- og arbeidsvilkår:** forhandlingsjef Frank O. Anthun, seksjonsleder Jorunn Solgaard, spesialrådgiver Kjetil Mørk, spesialrådgiver Tanya Nymo, seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad, advokat Stine Nordgren Johannessen, advokat Hildur N. Nilssen, advokat Mariann Helen Olsen. **Organisasjonsavdelingen:** organisasjonssjef Joar Flynn Jensen, organisasjonskonsulent Natasa Duric, organisasjonskonsulent Synne Freberg, organisasjonskonsulent Gerd Sandvik, organisasjonskonsulent Renate Storli. **Administrasjonsavdelingen:** administrasjonssjef Birgitte Olafsen, arkivleder Kristine K. Brox, IT-konsulent Inger Marie Højfeldt, seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilsen, regnskapssekretær Karin Haug, regnskapskonsulent Bjørn Jensen, økonomikonsulent Siri Johannessen, regnskapskonsulent Elisabeth Johansen, konsulent Linda Pettersson, førstesekretær Jamil Mohammad Ali, førstesekretær Hans Askildsen, konsulent Brit Helen Hesselberg, førstesekretær Ane Rinnaas, førstesekretær Tore Sandnes.

Tariffoppgjørene i statlig sektor

AV HILDE GUNN
AVLØYP, general-
sekretær i
Forskerforbundet

Tariffoppgjørene i statlig sektor er en del av ansvarsområdet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet og dermed underlagt politisk styring og ansvar. Rammen for innværende år er forventet å bli nøktern, og flere sentrale aktører har varslet måtehold i årets oppgjør. Samtidig varsler Unio en tøffere lønnskamp neste år. Man kan spørre seg hvorfor.

SSB anslår at Norge om ti år vil mangle nærmere 40 000 lærere og 35 000 helsepersonell. Både Unio og Forskerforbundet har overfor politikerne pekt på det selvfølgelig faktum at lærere og helsepersonell må utdannes før de kan rekrutteres.

Tall fra NIFU viser at 2124 av de vitenskapelige årsverkene i UH-sektoren er mellom 60–64 år, noe som betyr at de må beregnes erstattet i løpet av fra tre til sju år. 1402 av de vitenskapelige årsverkene i UH-sektoren er mellom 60–64 år. Disse må erstattes i løpet av to år. Kvaliteten må være på topp i både forskning og høyere undervisning. Samtidig vil aldersavgangen utfordre sektorens evne til å ha tilstrekkelig både volum og antall i forsknings- og undervisningsstillinger.

Studiebarometeret, som ble gjennomført for andre år høsten 2014, viser stor variasjon i tilbakemeldingene. Gjennomgående er studentene minst fornøyd med individuell oppfølging og veiledning. Ved siden av store variasjoner i den generelle utdanningskvaliteten nevnes også høyt

«Forskerforbundet er klart. Har vi staten med oss?»

Om lag 623 flere ansatte i UH-sektoren trengs frem til 2020 som følge av studentøkningen alene. Da er det lagt til grunn SSB sin befolkningsfremskrivning og en studietilbøyelighet på 33,7 prosent for aldersgruppen 20–24 år og 15 prosent for dem mellom 25–29 år.

Hvordan skal de samlede utfordringene håndteres i tillegg til at man også skal forske mer? Det er ikke slik at lønn alene gjør universitets- og høyskolesektoren attraktiv, men jeg vil anta at forskere og undervisere er som folk flest. Man må leve av lønnen man får. Lønnsgapet mellom offentlige utdanningsgrupper og industrifunksjonærer øker. Siste års tall viser en nivåforskjell mellom offentlige utdanningsgrupper og industrifunksjonærer på om lag 150 000 kroner. Vi unner dyktige industrifunksjonærer å tjene godt, men det er en klar utfordring at offentlige høyere undervisnings- og forskningsstillinger ikke klarer å konkurrere lønnsmessig og at lønnsforskjellen øker år for år.

Staten har ikke maktet å bruke tariffoppgjørene for å sikre at lønns-gapet til privat sektor stopper opp eller reduseres. De høye ambisjonene som regjeringen legger til grunn for forskning og høyere undervisning, er på vegne av samfunnet og vår fremtid. Det er viktige utfordringer som må tas tak i ved tariffoppgjørene i staten i fremtiden – Forskerforbundet er klart. Har vi staten med oss?

Faste innlegg fra generalsekretær Hilde Gunn Avløyp, forhandlingssjef Frank O. Anthun, administrasjonssjef Birgitte Olafsen, avdelingssjef Bjørn T. Berg og organisasjonssjef Joar Flynn Jensen

Høyere utdanning lønner seg

AV ANNELISE
BROX LARSEN,
nestleder i
Forskerforbundet

Ja, det gjør det. For enkeltmennesker og samfunnsutvikling er det et absolutt gode at folk tar høyere utdanning. I vårt land har vi likevel problemer med å la det bli direkte lønnsomt for lommeboka å ta høyere utdanning. Når vi ser bort fra utdanninger som rekrutterer arbeidskraft til oljenæring og øvrig lønnsom industri, er det ikke utsiktene til godt betalte jobber som driver unge mennesker inn i høyere utdanning. Spennende arbeidsoppgaver i et mulig fremtidig yrke skal være nok for å motivere ungdommer til å ta fatt på lange og strevsomme universitetsstudier. Ofte er framtidsutsiktene usikre, med få faste stillinger i akademisk og langt høyere andel midlertidig ansatte enn øvrig arbeidsliv. I offentlig sektor

for øvrig er heller ikke lønn et avgjørende konkurransefortrinn. Gode arbeidsvilkår og pensjonsordninger blir ofte holdt frem som det vi får istedenfor gode lønnsbetingelser.

Forskerforbundet og Unio er kommet i en situasjon hvor det oppleves som om vi har prøvd nesten alt for å forbedre lønnsutviklingen for folk i kunnskapsjobber. Selv om lønnsøkningen har vært svært tilfredsstillende i Norge de siste ti årene for befolkningen som helhet, er den relative lønnsutviklingen for de fleste av Forskerforbundets medlemsgrupper negativ. Spesielt ille er det at de statsansatte medlemmene våre i UH-sektoren, blant annet, ligger under gjennomsnittet for lønnsutviklingen i staten generelt. Også innenfor de øvrige sektorene som vi organiserer, som for eksempel instituttsektoren og i kulturminnefeltet, henger vi etter. Og en vilje innenfor dagens lønnsforhandlingssystem til å vise at høyere utdanning ikke bare skal lønne seg rent samfunnsmessig og menneskelig sett, men også økonomisk, er det vanskelig å spore.

Hvis kunnskap er den nye oljen, må det være lønnsomt med utdanning. Men er det det? Ikke hvis man legger økonomiske kriterier til grunn. Hvordan skal vi få høyere utdanning til å lønne seg bedre også økonomisk? Hvordan skal vi få til en større overføring av kunnskap mellom offentlig og privat sektor? Er næringslivet i Norge for defensivt når de for eksempel kan finne på å beklage seg over

«Skattefradrag for studiepoeng, høres ikke det forlokkende ut?»

mastersyken. Skulle det være et problem at folk visste for mye? Høyere utdanning er et gode både for den enkelte og for samfunnet. Dette mantraet blir i stadig sterkere grad utfordret fra flere hold selv om de politiske aktørene nå er skjønt enige om at det er kunnskap vi skal leve av etter oljen. For at vi skal klare å fostre de aller klokkeste ideene, de som skal løse de største og mest kompliserte utfordringene vi står overfor, er det viktig å satse på at mange ungdommer gjennomfører utdanning.

Hvilke incentiver på økonomisiden kan vi så tenke oss å iverksette? Studiestøtteordningene er allerede gode, men også her er det sikkert mulig å forbedre. Hva med livet etter masteren? Hvilke ordninger kan vi tenke oss da for å gjøre høyere utdanning enda mer attraktivt for de unge. Skattefradrag for studiepoeng, høres ikke det forlokkende ut? Nå som vi har en borgerlig regjering som er mer opptatt av å skaffe lettelser i beskatningen for tiltak som stimulerer til økt produktivitet snarere enn å øke lønningene, må vi tenke nytt. Hvorfor skal bortfall av formueskatten ses på som et viktigere incitament for å initiere nye kunnskapsbedrifter enn direkte tiltak for å gjøre utdanning mer attraktivt? Vi har skattefradrag for renter på boliglån og på reiser til jobb, så hvorfor ikke en fradragspost på selvangivelsen for utdanningspoeng?

Opprør på amsterdamsk

Administrasjonsbygget til Universitetet i Amsterdam har i deler av februar i år vært okkupert av studenter. Det er langt fra første gang. Et drøyt titalls ganger de siste femti årene har det såkalte Maagdenhuis blitt okkupert, og mang en sekstiåtter blir nostalgisk når slikt skjer. I 1969 førte okkupasjonen til omfattende endringer i universitetets autoritære og lukkede styresett – for mange et sterkt symbol på sekstitallets ungdomsopprør.

Det har ikke alltid vært like lett å forstå hva okkuperingene av administrasjonsbygget har vært uttrykk for. Ikke sjelden har interessene til okkupantene vist seg å være nokså sprikende. Og profesjonelle bråkmakere kommer kjøpt på banen og bidrar til forvirring.

Et klassisk breddeuniversitet?

I de fleste øyne regnes Universitetet i Amsterdam som et solid europeisk universitet som kan føre sin historie helt tilbake til 1632. Det har i dag cirka 30 000 studenter og cirka 5000 medarbeidere. På de internasjonale rankingene befinner Amsterdam seg gjerne godt inne blant de hundre beste. Likevel er nå uroen over dets situasjon betydelig.

Denne gang startet opprøret ved det humanistiske fakultetet. En etter sigende egenrådig dekan la frem forslag til ny studieportefølje, uten å ha involvert fagmiljøene, verken ansatte eller studenter. Forslaget innebærer en omfattende endring for språkfagenes vedkommende. De filologisk orienterte språkstudiene er ikke lenger «bærekraftige», heter det. Forslaget innebærer at for eksempel arabisk, polsk og norsk forsvinner som egne fag; isteden får man «internasjonale studier», hvor enkeltelementer fra disse studiene kan inngå.

Språk og makt

Det påfallende under denne okkupasjonen har vært det sterke raseriet som først studentene, senere også de ansatte har gitt uttrykk for. Raseriet dreier seg om noe langt mer enn fagsammensetningen ved det humanistiske fakultetet. Protestene kan sees på som en lenge oppdemmet reaksjon mot universitetenes styreform, og også i høy grad mot den retoriske diskurs universitetene er fanget i. I noen grad har protestene allerede båret frukter: Studentene er lovet mer medbestemmelse gjennom styrerepresentasjon i ulike organer, og HF-dekanen i Amsterdam vil revidere fagporteføljeforslaget, og det under medvirkning fra fagmiljøene.

I nederlandske aviser har man blant annet i denne tiden kunne lese innlegg om det som blir betegnet som mislykkede fusjoner og fusjonsforsøk mellom høyere utdanningsinstitusjoner (ja, jeg overdriver ikke!). *Universiteit van Amsterdam* har nå felles styre med *Hogeschool van Amsterdam* (med nærmere femtitusen studenter) uten at man, så langt, ser hva det gir av merverdi.

Det er tydelig at mye av protestholdningene rettes mot selve det språket som academia nå tenkes innenfor. Økonomiske termer nyttes ikke bare for å beskrive realiteter, men også som metaforer. Jeg har allerede nevnt at studier ikke er «bærekraftige»; her er det Brundtland-kommisjonens økologibegrep som har slått igjennom. Men i Nederland brukes også ofte begreper som at studiene må gi «avkastning». Hvis studiene ikke lenger er «rentegivende», ja, da bør institusjonene kvitte seg med

AV PETTER AASLESTAD
leder i Forskerforbundet

«Mye av protestholdningene rettes mot selve det språket som academia nå tenkes innenfor.»

dem – uavhengig av den innholdsmessige verdien dette studiet ellers måtte ha. Og i Amsterdam har 20 studenter blitt satt som en slags norm for å kunne regne et studium som «rentegivende».

Og så var det oss

Vi som har vår arbeidsplass ved norske universiteter og høyskoler sliter med å få en språkbruk inn i styrerommene som både ivaretar akademias egenart og som samtidig er tilstrekkelig funksjonell for storsamfunnets kontekst. Når styret på NTNU med knappast mulig flertall nå har vedtatt en fusjon mot stemmene til samtlige ansattes styrerepresentanter, så gir det et signal om at frustrasjon og avmaktsfølelser også fremover kan blande seg med euforien over nye muligheter til eksellens. Erfaringer fra andre, små europeiske land kan være nyttige å skjele til underveis i det videre arbeid med robusthet, bærekraft, avkastning – og akademisk egenverdi.

**FORSKER
FORBUNDET**

Latterlig billig ...men ingen spøk!

De aller fleste som blir uføre vil oppleve en kraftig nedgang i inntekt – ikke bare i ett år – men hvert eneste år - resten av de normalt yrkesaktive årene.

Skulle du falle fra vil dette få store økonomiske konsekvenser for de etterlatte som du forsørger eller har forsørgerbyrde sammen med.

Forskerforbundet har svært rimelige livs- og uføreforsikringer. Skulle du kjøpe de privat må du fort betale 3-5 ganger mer.

Priseksempel livs- og uføreforsikring for 38 åring - dekning 12 G (kr 1,06 mill):

- Livsforsikring – kr 406/år*
- Uføreforsikring – kr 1 225/år*

* Premien blir justert årlig i henhold til oppnådd alder

For kun kr 1 631 per år har du både en god livs- og uføreforsikring.

Kontakt forsikringskontoret for rådgiving vedrørende hvilke forsikringer du trenger.